

Leo Trotskij

SOCIALISM I ETT LAND ?

Ur Trotskij's *Ryska revolutionen historia*, bearbetad och med inledning av Martin Fahlgren

Innehåll

Inledning.....	1
Inledande anmärkningar (1973)	1
1. Vad gällde debatten om "socialism i ett land"?	2
2. Stalins argumentation mot motståndarna till teorin om "Socialism i ett land"	3
3. Några motsägelser	7
4. Förvrängningar av Trotskij's linje	8
Tillägg 2006 – I huvudet på en gammal stalinist	11
Trotskij: Socialism i ett enda land?	13

Inledning

Den nya Internationella Arbetarassociationen grundas med målsättningen att organisera en gemensam aktion av proletariatet i olika länder, syftande mot ett och samma slutliga mål: kapitalismens störtande och upprättande av proletariatets diktatur och en internationell republik av sovjeter, vilka gör det möjligt att totalt avskaffa klasserna och att förverkliga socialismen, det kommunistiska samhällets första stadium. (Art. 1 i ”Kominterns stadgar”, antagna 1920. Cit. efter *Röda Häftena* 6/7, sid. 59)

Teorin om *socialism i ett enda land* formulerades av Stalin år 1924. Den användes för att teoretiskt motivera att Sovjetunionen skulle kunna sluta sig inom sina gränser och bygga sin egen socialism utan att behöva ta någon större hänsyn till världsrevolutionen. Eftersom Stalins teori stred mot den traditionella marxistiska synen, som innebar att den socialistiska revolutionen måste segra internationellt eller inte segra alls, så protesterade många marxister mot Stalins teori, inklusive Trotskij.

Våren 1973 översatte jag en Trotskij-artikel om frågan, skrev en längre introduktion (som tog upp lite fler aspekter på problematiken), bearbetade Trotskij-artikeln (sökte bl a reda på citat) och publicerade det hela som en stencilerad pamflett.

Denna pamflett kommer här i nyutgåva, där jag aktualiserat citat-hänvisningarna i Trotskij-artikeln (och då även använt de nyaste svenska översättningarna när sådana finns). Dessutom har jag nyskrivit denna presentation samt skrivit ett tillägg till förordet – ett tillägg som tar upp vad ärkestalinisten Molotov har att säga om ”socialismen i ett land” och med den sammanhängande frågor (ganska intressant faktiskt).

Inledande anmärkningar (1973)

När vi publicerar Trotskijs artikel om ”Socialism i ett enda land?” är syftet att klargöra bolsjevikernas, Lenins, Trotskijs, Stalins etc. verkliga ståndpunkter i denna fråga. Under historiens förlopp har nämligen frågan förvrängts till nästan oigenkännlighet. Det har samlats åtskilliga myter om Lenins, Stalins, Trotskijs etc. ståndpunkter. Enda sättet att rekonstruera de verkliga linjerna är att gå tillbaka till källorna. Det är också detta, som följande uppsats (från Trotskijs *Ryska revolutionens historia* del 3, appendix II) försöker göra. [*Ryska revolutionens historia* finns numera översatt till svenska i sin helhet (av P-O Mattson), *MF anm*]

För att inte dagens ny-stalinister skall komma undan med att ”källorna inte är redovisade” har undertecknad gjort ett omfattande arbete för att söka rätt på särskilt Lenin-citaten som Trotskij presenterar. De flesta har också återfunnits. Undertecknad (och RMF) skulle emellertid vara tacksam om läsarna kunde hjälpa oss med att finna de resterande citaten. Finner ni något av de ”saknade” citaten, meddela oss källa, sida etc., så att vi i en senare upplaga kan göra källhänvisningarna fullständigare. [Citat-angivelserna, som uppdaterats i denna nyutgåva; anges inom ”hakparenteser”, *MF anm*]

Detta förord är ett försök att komplettera Trotskijs genomgång och behandlar huvudsakligen Stalins ståndpunkter och argumentering för teorin om ”socialism i ett land”, samt några idag vanliga förvrängningar av Trotskijs och 4:e Internationalens ståndpunkter.

Både förordet och Trotskijs artikel är av ganska ”eklektisk” karaktär. Detta är en oundviklig följd av syftet med artiklarna: att återupprätta den historiska sanningen om bolsjevikernas verkliga uppfattningar under olika tidsperioder. Detta är bara möjligt genom att presentera en tillräcklig mängd citat för att utesluta möjligheten av att de skulle vara ”artificiellt” valda.

Detta betyder emellertid också, att frågan om de ekonomiska, politiska, ideologiska etc. förutsättningarna för uppbygget av socialismen och dess fullbordande inte behandlats på ett systematiskt, vetenskapligt sätt utan finns invävda i texten. Denna fråga har därför på intet sätt

uttömts med dessa artiklar. Den som önskar en ner grundlig genomgång av dessa frågor, hänvisas till den litteraturförteckning, som avslutar förordet.

1. Vad gällde debatten om "socialism i ett land"?

Många inom den stalinistiska rörelsen tror att motsättningarna mellan Stalin och Trotskij gällde om det var möjligt att påbörja uppbygget av socialismen i Sovjetunionen eller inte. I verkligheten gällde striden om "socialism i ett land" huruvida det var möjligt att *fullborda* socialismen i Sovjetunionen utan att revolutionen spridits till Västeuropa, eller inte. Detta har vi även Stalins ord på:

Trotskij har ännu aldrig sagt, varken i broschyren "Mot socialismen eller mot kapitalismen" eller i de följande skrifterna, att vi i vårt tekniskt efterblivna land kan *bygga socialismen färdig*. Att bygga socialismen och att *bygga socialismen färdig* är två skilda saker. Varken Sinovjev eller Kamenev bestrider eller har någonsin bestridit, att vi kan börja bygga socialismen i vårt land, ty det skulle vara idiotiskt att bestrida något, som är uppenbart för alla, att socialismen byggs i vårt land. Men de förkastar hårdnackat tesen om att vi kan *bygga socialismen färdig*. Det, som i det givna spørsmålet förenar Sinovjev, Kamenev, Trotskij, Smilga och andra, är deras negativa inställning till Lenins tes (!! se Trotskij's uppsats, *anm. MF*) om, att vi kan bygga socialismen färdig, att vi har "allt, vad som behövs för att bygga upp det fullständiga socialistiska samhället". Det som förenar dem är, att de endast anser "uppbygget av ett fullständigt socialistiskt samhälle" för möjligt, om den socialistiska revolutionen segrar i Europas huvudländer. (J V Stalin: *Vaerker* bd. 8 danska upplagan, s 180-81)

Stalin har helt rätt, det var detta som debatten om socialismen i ett land gällde: var det möjligt att bygga ett fullständigt socialistiskt samhälle i ett isolerat, efterblivet land, eller krävdes en världsrevolution för att socialismen skulle kunna fullbordas?

Följderna av Stalins tes för den internationella revolutionära rörelsen är uppenbara: om det är möjligt att fullborda socialismen i ett enda land, då bortfaller eller åtminstone i hög grad försvagas nödvändigheten av att arbeta för stöd åt andra revolutioner. Det viktigaste blir att inrikta krafterna på uppbygget i Sovjet.

Den Kommunistiska internationalens (Kominterns) uppgift blir därmed, inte i första hand arbeta för revolution i andra länder, utan att stödja uppbygget i Sovjet. Det kan t o m rubriceras som äventyrspolitik, att försöka initiera revolutioner på annat håll, eftersom detta givetvis innebar vissa risker för arbetarstaten. Varför ska man satsa på att sprida revolutionen till andra länder, om det är möjligt att fullborda socialismen i ett enda land (=Sovjet)?

Med teorin om "socialism i ett land" blir den proletära statens *huvuduppgift* i utrikespolitiskt avseende att "neutralisera världsbourgeoisin", och inte att lita till världsproletariatets revolutionära kraft, samtidigt som den viktigaste uppgiften för världsproletariatets blir att försvara "det socialistiska fosterlandet". (Detta uttrycks också mer eller mindre öppet i t ex *Kominterns program* från 1928 – se MLK:s nyutgåva).

Socialt återspeglade teorin om "socialism i ett land" den sovjetiska byråkratin särintressen.

Den styrande byråkratin vågade inte vidtaga några åtgärder, som på något sätt skulle kunna äventyra dess privilegier. Därför var man också oförmögen att lägga upp en långsiktig strategi, för vare sig uppbygget i Sovjetunionen eller för världsrevolutionen. Ty, varje sådant försök skulle (på kort sikt) skapa motsättningar både inom och utom landet och detta vågade man inte riskera. I stället försökte man bevara *status quo*. Då den kortsynta politiken helt logiskt (till slut) förde in i återvändsgränder, där det inte längre bara gick att fortsätta den förda politiken, då tvingades byråkratin göra tvära kast för att rädda sin existens. Detta förklarar den våldsamma sick-sack-kurs, som Komintern förde f o m mitten av 20-talet (t ex. ultravänsterpolitiken 28-34, folkfrontspolitiken 34-39). Detta är emellertid frågor, som vi här inte ska gå djupare in på, utan vi återkommer till dem i andra sammanhang.

2. Stalins argumentation mot motståndarna till teorin om "Socialism i ett land"

Låt oss exemplifiera Stalins argumentation när det gällde att försvara tesen om "socialism i ett land".

I polemik mot Zinovjev skriver Stalin (i januari 1926):

Hur förhåller sig Sinovjev till frågan om socialismens seger i ett land? Hör här:

"Med socialismens slutgiltiga seger måste förstås åtminstone: 1. klassernas avskaffande och följdaktligen 2. avskaffandet av en klass' diktatur, i detta fall proletariatets diktatur" ... "För att ännu exaktare göra klart för sig", säger Sinovjev vidare, "hurudant läget är hos oss i Sovjetunionen år 1925, måste man skilja mellan två ting: 1. den garanterade *möjligheten* att bygga socialismen – en sådan möjlighet att bygga socialismen är naturligtvis fullt tänkbar också inom ramen av ett land och 2. socialismens fullständiga uppbyggande och konsolidering, d v s det socialistiska systemets, det socialistiska samhällets förverkligande."

Vad kan allt detta betyda?

Bara det att Sinovjev med socialismens slutgiltiga seger i ett land förstår inte garantier mot intervention och restaurering utan möjligheten att bygga upp det socialistiska samhället. Med socialismens seger i ett land förstår Sinovjev åter ett sådant byggande som inte kan och inte får (!MF) leda till socialismens slutliga uppbyggande. Att bygga på måfå (!MF), att bygga socialismen utan möjlighet att bygga det socialistiska samhället färdigt – det är Sinovjevs inställning. (!MF)

Att bygga socialismen *utan möjlighet* att bygga den färdig, att bygga fast *man vet att man inte kan bygga färdigt* – i en sådan orimlighet har Sinovjev hamnat.

Men detta är ju att gyckla med frågan och inte att lösa den!

(J V Stalin: *Leninismens problem*, sid. 209)

Den som i verkligheten gycklar med frågan, det är Stalin själv. Kan man skriva något mer demagogiskt och löjligt än det Stalin presenterar ovan? Förutom en slapp terminologi – där Stalin inte drar en klar skiljelinje mellan socialismens seger i betydelsen *revolutionens* seger (dvs maktövertagandet) och socialismens fullbordan – visar Stalins resonemang, att han knappast kan betraktas ens som en 2:a klassens marxist!

Vem har sagt att bygget av socialismen i Sovjet inte "får" leda till socialismen? Vem har sagt att man skall bygga socialismen på "måfå"? Vem har sagt att man skall bygga "utan perspektiv"? Vem har sagt att det inte går att fullborda socialismen **under förutsättningen att Sovjetunionen inte under all framtid förblir en isolerad ö i en fientlig omgivning???**

Den som i verkligheten visar sig sakna perspektiv, det är Stalin själv. Hans angrepp på Zinovjev visar att han totalt saknar ett internationalistiskt perspektiv, att han totalt saknar förtroende för den internationella arbetarklassens möjligheter och förmåga att göra revolution. Det enda Zinovjev har sagt, det är att man kan bygga socialismen i Sovjetunionen och att socialismen kommer att kunna fullbordas efter det att revolutionen spridits till de andra länderna.

Är detta att sakna perspektiv? Stalins resonemang skulle ha relevans enbart om marxismen vore föråldrad och världsrevolutionen en omöjlig utopi. Stalin vägrar nämligen att räkna med världsrevolutionen, som en förutsättning för att socialismen skall kunna fullbordas i Sovjet – det enda "beroende" av världsrevolutionen som Stalin är villig att diskutera, det är risken för imperialistisk intervention. Stalin har därmed bevisat att han är en demagog och en politisk kvacksalvare!

Stalin försvarade själv tesen att det var omöjligt att fullborda socialismen i ett land fram till hösten 1924.¹ I första upplagan av broschyren *Om leninismens grunder* (1924) skrev Stalin:

Men att störta bourgeoisins makt och upprätta proletariats makt i ett land det innebär likväl inte att fullständigt trygga socialismens seger. Socialismens viktigaste uppgift – att organisera den socialistiska produktionen – är ännu olöst. Kan man lösa denna uppgift, kan man uppnå socialismens slutgiltiga seger i ett land utan gemensamma ansträngningar av proletärerna i flera framskridna länder? Nej, det kan man inte. För att störta bourgeoisin är ett lands ansträngningar tillräckliga – om detta vittnar vår revolutions historia. För socialismens slutgiltiga seger, för organiserandet av den socialistiska produktionen är ett lands ansträngningar, i synnerhet då det är fråga om ett bondeland som Ryssland, inte tillräckliga, för detta kräves ansträngningar av proletärerna i flera framskridna länder. (*Leninismens problem*, sid. 204)

I de senare upplagorna av skriften ströks emellertid det ovan citerade avsnittet och ersattes med en skrivning som innebar motsatsen. I senare utgåvor av broschyren heter det:

Men att störta bourgeoisins makt och upprätta proletariats makt i ett land – det innebär likväl inte att helt trygga socialismens seger. När det segerrika proletariatet i ett land konsoliderat sin makt och dragit bönderna med sig, kan och måste det bygga upp det socialistiska samhället. Men betyder då det, att proletariatet härmed kommer att uppnå socialismens fullständiga, definitiva seger, dvs innebär det att proletariatet enbart med ett enda lands krafter är i stånd att slutgiltigt befästa socialismen och helt garantera landet mot intervention och följaktligen också mot restaurering? Nej, ingalunda. För detta kräves att revolutionen segrar åtminstone i några länder. Därför är det väsentligt att utveckla och understödja revolutionen i andra länder. (*Leninismens problem*, sid. 42)

Således är det i denna senare version möjligt att fullborda socialismen i ett land förutsatt att man slipper ifrån imperialistisk intervention. Sin ”internationalism” försöker Stalin rädda genom att påpeka att risken för intervention finns kvar så länge det finns kvar imperialister och att man därför måste stödja den revolutionära rörelsen i de kapitalistiska länderna. Det finns emellertid andra ”lösningar” på detta problem (se nedan).

När Stalin skall motivera varför den första skrivningen avlägsnats skriver han:

Denna senare formulering (den 1:a formuleringen ovan, *MF:s anm*) var riktad mot ett påstående av leninismens kritiker, mot trotskisterna, som förklarade att proletariatets diktatur i ett land inte kan ”hålla stånd mot det konservativa Europa”, därest den inte segrat i andra länder. (!? *MF anm.*)

Så till vida – men endast så till vida – var denna formel då (i maj 1924) tillräcklig, och den har utan tvivel gjort en viss nytta.

Men senare, när kritiken av leninismen på denna punkt redan övervunnits i partiet och när en ny fråga ställdes på dagordningen, nämligen frågan om möjligheten att bygga upp det fullständiga socialistiska samhället med vårt lands egna krafter, utan hjälp utifrån – då visade sig den senare formuleringen redan vara uppenbart otillräcklig och därför också oriktig. (*Leninismens problem*, sid. 204)

På vilket sätt den ursprungliga formuleringen skulle vara riktad mot ”trotskismen”, det förblir en gåta, trots Stalins valhända försök att påvisa detta. Vi skulle gärna vilja se det ”trotskistiska” dokument, som polemiserar mot Stalins första formulering. Stalins försök att påskina att den ursprungliga argumentationen skulle vara riktad mot ”trotskisterna”, visar bara på hur Stalin tvingas försöka värja sig mot vänsteroppositionens påpekanden om att han själv faktiskt uttalat sig emot teorin om ”socialismen i ett land”.

Det är också därför, som Stalin inför den nya distinktionen mellan 1) socialismens *fullbordan* (i ett land) och 2) socialismens *slutgiltiga* seger. Stalin fortsätter sitt försök att bortförklara den ursprungliga skrivningen med följande ord:

¹ För att vara exakt så är det i december 1924, i artikeln ”Oktoberrevolutionen och de ryska kommunisternas taktik”, som Stalin för första gången (i polemik mot Trotskijs teori om ”permanent revolution”) hävdar att det är möjligt med ”socialism i ett land”.

Vari består bristen i denna formulering?

Dess brist består däri att den förenar två olika frågor i en fråga: frågan om *möjligheten* att uppbygga socialismen med ett lands krafter, en fråga, på vilken måste ges ett positivt svar, och frågan, huruvida ett land ned proletarietets diktatur kan anse sig *fullt garanterat* mot intervention och följaktligen mot en restaurering av den gamla ordningen utan en segerrik revolution i en rad andra länder, en fråga på vilken måste ges ett negativt svar. Jag förbigår här att denna formulering kan ge anledning att tro, att det socialistiska samhällets organisering med ett lands krafter är omöjlig, vilket naturligtvis är oriktigt. (! MF)

Genom att göra skillnad mellan socialismens ”fullbordan” och ”slutgiltiga seger” försöker Stalin att bevisa att han fortfarande är ”internationalist”. Att ”internationalismen” genom en sådan teori förlorar i kraft, det intresserar inte den självgoede byråkraten J V Stalin. I stället är denna teori utmärkt för att kunna ligga som teoretisk grund för en opportunistisk utrikespolitik: ”Om vi bara slipper intervention så kommer vi att kunna fullborda socialismen”. Det grundläggande i en politik som bygger på teorin om ”socialism i ett land”, blir därför att förhindra intervention och inte att lita till arbetarklassen i den kapitalistiska världen. Spridandet av revolutionen blir inte livsviktigt för socialismens öde i Sovjet, det kan t o m vara farligt att försöka stödja revolutionen i andra länder: ”revolutionerna kan ju misslyckas och då ökar ju i stället interventionsfaran”. ”Nej, det är nog säkrast att inte försöka sig på några äventyrligheter”. På detta sätt växer teorin om att ”neutralisera världsbourgeoisin” fram som grundval för den proletära statens utrikespolitik. Och skall man kunna ”neutralisera världsbourgeoisin”, då får man inte ”skrämma” världsbourgeoisin genom att konsekvent stödja revolutionen i andra länder. (Jfr Kominterns politik i Spanien och Frankrike 1936-39 och politiken efter 2:a världskriget, i t ex Grekland.)

I sin polemik mot motståndarna till den national-reformistiska teorin om ”socialism i ett land” försöker Stalin helt fräckt t o m anklaga oppositionen för att det är den som inte är internationalistisk! Hör bara:

Är det inte riktigare att säga, att det inte är partiet, utan Sinovjev som här försyndar sig mot internationalismen och den internationella revolutionen? Ty vad är väl vårt land, som ”uppbygger socialismen”, annat än världsrevolutionens fäste? Men kan det vara ett verkligt fäste för världsrevolutionen, om det inte är i stånd att bygga upp det socialistiska samhället? Kan det förbli samma utomordentliga attraktionscentrum för arbetarna i alla länder, som det i dag utan tvivel är, om det är ur stånd att vinna seger över de kapitalistiska elementen i vår egen hushållning och uppnå det socialistiska uppbyggets seger? Jag tror att det inte är möjligt. Men följer inte av detta, att den bristande tron (! MF) på det socialistiska uppbyggets seger och propagandan för densamma leder till att vårt land berövas äran (!! MF) av att vara världsrevolutionens fäste och att denna omständighet leder till den revolutionära världsrelsens försvagande? etc etc (*Leninismens problem*, sid. 215)

Ovanstående citat innehåller så många grodor, att det skulle ta flera sidor att reda ut hela härvan. Jag behandlar därför bara några av de för oss mest intressanta förvrängningarna av marxismen-leninismen.

a) Stalin säger helt riktigt att Sovjetunionen är ”världsrevolutionens fäste”. Men sedan påstår han att Sovjetunionen inte kan vara ”världsrevolutionens fäste” om man inte kan bygga socialismen färdig i Sovjet utan en världsrevolution. *Alltså*: Sovjetunionen kan endast vara världsrevolutionens fäste om fullbordandet av socialismen i Sovjet är oberoende av revolutionens spridande till andra länder! Tänk efter!

Den *logiska* slutsatsen av tesen att socialismens fullbordan i Sovjetunionen är möjlig utan en världsrevolution är motsatt Stalins.

Om det inte krävs en världsrevolution för socialismens fullbordande i Sovjetunionen, förvandlas kampenheten mellan den proletära staten och världens revolutionära arbetarklass till att bli en fråga om Sovjetunionens ”uppoffring”. Länken mellan världsproletariatet och Sovjetunionen

förlorar sin karaktär av en för båda väsentlig eller t o m livsnödvändig kampenhet. Revolutionen i Sovjetunionen är ju självtillräcklig. Om man dessutom sammankopplar detta med Stalins återkommande tes om att det är möjligt att "neutralisera världsbourgeoisien", då är cirkeln sluten. Det finns överhuvudtaget ingen anledning till att betrakta Sovjet som *världsrevolutionens* fäste.

För övrigt bör man observera Stalins resonemang om att Sovjetunionen inte kan vara ett "attraktionscentrum" för världsproletariatet om det inte är möjligt att fullborda socialismen i detta land. Här har vi de första formuleringarna, som lägger grundvalen för teorin om "fredlig tävlan", en teori som brukar tillskrivas Chrusjtjov. Tyngdpunkten i kampen för socialismen i världsmåttstock förflyttas från arbetarklassens kamp i de kapitalistiska länderna till byggandet av socialismen i Sovjetunionen.

b) Stalin jämställer frågan att övervinna "de kapitalistiska elementen i vår egen hushållning" med socialistiska uppbyggets seger. Med denna demagogiska fint försöker Stalin ge sken av att Zinovjev skulle förneka möjligheten av att expropriera kapitalisterna i Sovjetstaten, att Zinovjev skulle mena att det var omöjligt att överhuvudtaget ta ett enda steg fram mot socialismen. T o m en halvidiot borde väl inse att det är möjligt att i ett enda land nationalisera industrin, kollektivisera jordbruket etc. Detta drev också vänsteroppositionen hårt under debatten i SUKP(b) i mitten av 20-talet – i kamp mot bl.a. Stalin! Men genomförandet av dessa åtgärder är inte liktydigt med socialismens fullbordning, utan bara ett steg mot socialismen!

c) Stalin talar om "bristande tro på det socialistiska uppbyggets seger". Vad "tro" har med analys av socialismens objektiva betingelser att göra, det förblir en gåta. Tro har överhuvudtaget inget med marxismen att göra, utan tillhör religionens område. Och religion är och förblir ett opium för folket, oavsett om översteprästen/profeten heter J V Stalin eller om han heter Muhammed.

Låt oss ta ett par andra exempel på Stalins argumentationsteknik.

Stalin är t o m så fräck att han påstår att ett förnekande av möjligheten att fullborda socialismen i Sovjetunionen utan att revolutionen spridits till andra länder är liktydigt med att påstå att man aldrig borde ha tagit makten 1917:

Det är bara ovisst, varför vi egentligen tog makten i oktober 1917, om vi inte hade för avsikt att bygga upp socialismen?

Man borde inte ha tagit makten i oktober 1917 – det är den slutsats, som den inre logiken i Sinovjevs bevisföring leder till. (Leninismens problem, sid. 212)

Lägg märke till Stalins slappa användning av uttrycket "bygga upp socialismen". Ingen förnekade möjligheten av att *börja* bygga socialismen. Det fanns *ingen* i oppositionen som inte såg Oktoberrevolutionen som en stor seger för proletariatet i Sovjetunionen och i hela världen. Det fanns *ingen* som ansåg att Oktoberrevolutionen borde ha varit ogjord. Tvärtom syftade alla förslag, som motståndarna till teorin om "socialism i ett land" förde fram, till att stärka proletariatets diktatur, påskynda det ekonomiska uppbygget i Sovjetstaten etc.

Stalins påstående att man måste acceptera teorin om att det är möjligt att *fullborda* socialismen i ett enda land innan man börjar revolutionen är ingenting annat än demagogiskt trams.

Detta uttrycker också Stalins brist på förståelse för dialektiken. För Stalin existerar bara två möjligheter:

Ty, antingen det ena eller det andra:

antingen kan vi bygga socialismen och slutligen fullborda dess uppbyggande genom att övervinna vår "nationella" bourgeoisie – och då är partiet skyldigt att förbli vid makten och leda det socialistiska uppbygget i landet till gagn för socialismens seger i hela världen;

eller också är vi inte i stånd att med egna krafter övervinna vår bourgeoisie, och då måste vi – med hänsyn till frånvaron av omedelbart stöd utifrån, från en segerrik revolution i andra länder – ärligt och öppet avträda från makten och sätta kurs på att i framtiden organisera en ny revolution i SSR.

(Stalin: *Än en gång om den socialdemokratiska avvikelsen i vårt parti*, sid. 23)

Än en gång försöker Stalin demagogiskt framställa frågan, som om oppositionen skulle vara emot möjligheten av att nationalisera industrin och överhuvudtaget besegra bourgeoisin, något som vid tidpunkten i fråga (dec. -26) – vad gäller industrin – redan var nästan fullständigt genomfört. Om vi bortser från Stalins demagogiska fint, kan vi iakttä ett annat karakteristiskt drag i hans argumentationskonst:

För Stalin står frågan ”antingen – eller”. Något tredje finns inte. Det finns inga nyanser, inte heller några mellanlägen. Varje fråga måste besvaras med ja eller nej. Något utrymme för att ifrågasätta att frågan kanske är felaktigt ställd existerar inte. Argumentationstekniken är en karikatyr av marxismen.

3. Några motsägelser

1936 proklamerade Stalin ”socialismens seger” i Sovjetunionen:

Sålunda är det socialistiska systemets fullständiga seger inom folkhushållningens alla sfärer numera ett faktum. (*Leninismens problem*, sid. 782)

Vårt sovjetsamhälle har nått så långt att det redan i huvudsak förverkligat socialismen, skapat det socialistiska systemet, d v s förverkligat det som marxisterna med andra ord kallar kommunismens första eller lägre fas. Vi har således i huvudsak redan förverkligat kommunismens första fas, socialismen. (A. A, sid. 789)

1939 förklarade Stalin t o m att man var på väg mot kommunismen:

Den andra fasen är perioden från likvideringen av de kapitalistiska elementen i stad och på land till det socialistiska hushållningssystemets fullständiga seger och antagandet av den nya författningen. Under denna period bestod huvuduppgiften i att organisera den socialistiska hushållningen i hela landet och likvidera de sista resterna av de kapitalistiska elementen, att organisera den kulturella revolutionen, att organisera en fullt modern armé för landets försvar. I överensstämmelse härmed förändrades också vår socialistiska stats funktioner. Funktionen av militärt undertryckande inom landet bortföll, dog bort, ty utsugningen är avskaffad, det finns inte längre några utsugare och ingen att undertrycka. Undertryckningsfunktionen avlöstes av statens funktion att skydda den socialistiska egendomen mot tjuvar och förskingrare av folkets ägodelar. Funktionen att med militärmakt skydda landet mot angrepp utifrån har bibehållits i full omfattning och således har också Röda Armén och Röda Flottan bibehållits, liksom också strafforganen och underrättelseväsendet, vilka är nödvändiga för att infånga och bestraffa spioner, mördare och skadegörare, som de utländska spionageorganen skickar till vårt land. Även de statliga organens funktion att utföra det ekonomiskt-organisatoriska och kulturellt-uppfostrande arbetet har bibehållits och utvecklats i full omfattning. Vår stats huvuduppgift inom landet består nu i att utföra ett fredligt ekonomiskt-organisatoriskt och kulturellt-uppfostrande arbete. Vad vår armé, våra strafforgan och vårt underrättelseväsen beträffar, så har de inte längre sin udd riktad inåt landet men utåt, mot dess yttre fiender.

Som ni ser, har vi nu en fullständigt ny, socialistisk stat, vars motstycke ännu ej funnits i historien och som i fråga om sin form och sina funktioner i betydande grad skiljer sig från den socialistiska staten under den första fasen.

Men utvecklingen kan inte bli stående härvid. Vi går vidare framåt till kommunismen. (A. A. sid. 911-12)

Vi bortser här från det rent löjlige i Stalins påstående, att socialismen skulle ha varit fullbordad i Sovjet redan i mitten av 30-talet, och begränsar oss till att utifrån Stalins teser ställa några frågor till våra dagars maoister och stalinister:

1. Stalin påstår att socialismen är fullbordad och att staten inte längre har till uppgift att vara en klassdiktatur, utan riktar sig mot utländska agenter, yttre fiender och förfallna individer. Vad skiljer Stalins teori om en ”ny socialistisk stat ...” till innehållet från Chrusjtjovs revisionistiska teori om ”hela folkets stat” ??? F.ö. varför skulle man behöva en *stat* för att ta hand om enskilda förbrytare?? Jfr. Lenins *Staten och revolutionen!* Om socialismen var fullbordad, då skulle heller inte staten behövas för försvaret mot yttre fiender. I stället för *stat* skulle man bara behöva allmän folkbeväpning och ”yttre” spioner skulle folket självt kunna ta hand om. Statens karaktär och existens beror ju på förekomsten av sociala motsättningar, som staten har till uppgift att i den härskande klassens intressen, dämpa och om så erfordras, för att försvara den härskande klassens herravälde, tillgripa våld. Existerar inte längre klasser eller sociala motsättningar av mer eller mindre antagonistisk art, då kommer staten (som ett organ för en klass’ herravälde) att dö bort. Givetvis kommer andra organ som man ibland brukar räkna till statliga institutioner, ex.vis. administration att fortsätta att existera i en eller annan form, men man talar då inte i marxistisk mening om en *stat*.

2. Om socialismen i huvudsak redan var fullbordad 1936, hur är det då möjligt att kapitalismen plötsligt återupprättades 1956-7, som ”våra” maoister försöker få oss att tro?

Hur kan en ny borgarklass plötsligt dyka upp från intet i ett klasslöst samhälle, som definitions-mässigt det socialistiska måste vara?

Och dessutom: hur kan denna nya borgarklass komma till makten, utan att någon märker det förrän 1964??? Denna nya borgarklass kommer från ”intet” (i ett socialistiskt samhälle finns ingen borgarklass) och tar makten utan några som helst *klasstrider!* Det enda, som nystalinisterna kunnat peka på är att under denna period skedde utrensningar i det ryska kommunistpartiet, något som sannerligen inte var första gången i historien.

Nej, ekvationen går inte ihop, hur mycket man än anstränger sig. Det finns följande alternativ:

1. Stalin hade fel när han proklamerade att socialismen segrat i Sovjet.
2. Mao-stalinisterna har fel när de säger att kapitalismen återupprättades 1956-7.
3. Både Stalin och mao-stalinisterna har fel.
4. Ekvationen har imaginära rötter (vi får ta med övernaturliga krafter – Gud? – i beräkningen)!

Vi i 4:e Internationalen menar att det 3:e alternativet är det riktiga!

4. Förvrängningar av Trotskijs linje

F. o. m. 1924 har stalinister av alla kulörer konsekvent försökt förvränga Trotskijs och Lenins ståndpunkter i frågan om socialismen i ett land.

I detta avsnitt skall vi ta upp *ett* exempel i denna flora: KFMLr:s ”tappra” försök i *Klasskampen* nr 1-72.

I en artikel med rubriken ”Kinas utrikespolitik och den nationella frågan” får vi veta att ”trotskisterna” förnekar ”nödvändigheten (!) av att socialismen segrar först i ett eller ett fåtal länder”. I stället skulle de förespråka att man antingen måste ”kapitulera inför bourgeoisin i väntan på en samtidig (!) revolution i större delen av världen”, eller att man från den stat där proletariatet gripit makten måste ”starta anfallskrig mot de kapitalistiska länderna och på så sätt dra dem med i revolutionen”.

Dessa anklagelser är inte nya – inte desto mindre är de fortfarande falska!

Vi kan formulera de trotskistiska (och *leninistiska!*) ståndpunkterna i dessa frågor så här:

1) Det är både möjligt och ”det normala” att arbetarklassen i ”ett eller ett fåtal länder” griper makten och ”hos sig” börjar *bygga socialismen*. Däremot kan inte socialismen *fullbordas* i ett

enda, eller ett fåtal länder. För att fullborda socialismen, för att kunna övergå till det klasslösa, statslösa samhället krävs en världsrevolution. Detta betyder inte att alla länder måste göra revolution samtidigt! Så här formulerade Trotskij det hela:

[D]en marxistiska läran, som förutsätter att den socialistiska revolutionen bara kan påbörjas på nationell basis samtidigt som det är omöjligt att bygga socialismen i ett land, har blivit *dubbelt och tredubbelt sannare* nu i vår moderna epok. (Trotskij: *Tredje internationalen efter Lenin*)

eller med Lenins ord:

När bolsjevikerna började revolutionen, sade de att vi kunde och borde inleda den; men samtidigt glömde vi inte att man endast kunde fullborda den, bringa den till slutgiltig seger genom att inte begränsa sig till Ryssland, utan att besegra det internationella kapitalet med hjälp av en rad länder ... (Lenin: "Tal vid konferensen för representanter från exekutivkommittéerna för distrikt, häraden och byar", 15 oktober 1920, *Collected Works* vol 31, sid. 318)

eller:

... vi har alltid understrukt att vi står på en internationell ståndpunkt och att det är omöjligt att i ett enda land fullborda ett sådant företag som den socialistiska revolutionen ... (Lenin: "Tal vid Moskvasovjetens plenarmöte", 6 november 1920, cit. efter *Stalin mot Trotskij* sid. 199, vår kursivering)²

eller med Kominterns ord i resolutionen "Fem års rysk revolution" (4:e världskongressen):

Fjärde världskongressen understryker för proletärerna i alla länder, att den proletära revolutionen aldrig kan fullständigt segra inom ett enda land utan att den fastmera måste segra internationellt, som världsrevolution. (*Till massorna*, Frams förlag, Stockholm 1923. Se [Kominterns fjärde kongress](#))

I sina anklagelser mot trotskisterna blandar stalinisterna (medvetet?) ihop frågan om *socialismens seger* med möjligheten och nödvändigheten av att starta revolutionen, dvs att proletariatet griper makten och *börjar bygga* socialismen, Det sistnämnda har Trotskij eller 4:e Internationalen aldrig förnekad, men däremot att socialismens "seger", i betydelsen dess *fullbordan*, skulle vara möjlig i ett enda land.

2) Trotskij och den trotskistiska världs rörelsen har aldrig påstått att revolutionen måste ske samtidigt i alla länder! Detta borde elementär kunskap i historia vara tillräckligt för att bevisa: Varför skulle Trotskij i annat fall t ex förespråkat och ställt sig i spetsen för revolutionen Ryssland utan att invänta världsrevolutionen???

För de klenetrogna skall vi alla fall presentera ett Trotskij-citat:

Att inget land i sin kamp bör "vänta" på de andra är en elementär tanke, som är nyttigt och nödvändigt att upprepa för att inte idéen om en parallell internationell aktivitet skall utbytas mot idéen om en avvaktande internationell passivitet. (Cit. efter Stalin: *Än en gång om den socialdemokratiska avvikelsen i vårt parti*, sid. 32)

3) Att Trotskij skulle ha förespråkat att revolutionen skulle spridas till andra länder från arbetarstaten med hjälp av väpnad intervention är ett påstående som slår tillbaka på ny-stalinisterna i (r) själva. Den stalinistiske partihistorikern Popov skriver nämligen:

Trotskij motsatte sig framryckningen mot Warszawa, inte för att han ansåg vara styrkor otillräckliga ... utan på grund av en socialdemokratisk fördom, att det vore fel att införa revolutionen i ett land utifrån. Av samma skäl kritiserade Trotskij Röda arméns hjälp till rebellerna i Georgien i februari 1921. Trotskij's antibolsjevikiska, kautskyistiska resonemang förkastades med eftertryck av CK, både i juli 1920, i fallet Polen och i februari 1921, i fallet Georgien, (Popov: *Outline history of the CPSU*, vol II, sid. 101)

² Talet återfinns i *Collected Works* vol 31 – citatet på sid. 397 – men där är den kursiverade texten struken. Den fanns med i 2:a och 3:e ry. upplagorna av Lenins *Samlade verk*, men inte i senare upplagor av Lenins arbeten.

KFMLr biter sig således själv i svansen. Man pådyvlar Trotskij en åsikt, som i slutet 20-talet i verkligheten var den stalinistiska fraktionens.

Den traditionella marxismens ståndpunkt – liksom Trotskijs – var och är, att 1) det är arbetarklassen i alla länder som är socialismens huvudsakliga förkämpar och att 2) socialismen inte skall påtvingas utifrån. Bolsjevikerna och Lenin sade ofta att Röda Armén visserligen kunde ingripa i ett grannland, men endast som en allierad och hjälpare till en verklig revolution.

Det var också denna ståndpunkt som Trotskij förespråkade och som Popov kritiserar Trotskij för. I de exempel som Popov hänvisar till, var det också utifrån denna gemensamma grundsyn som man i bolsjevikpartiet diskuterade Röda Arméns eventuella ingripande.

Om vi här bara kort berör fallet Polen, så är det riktigt att Trotskij (och Radek) gick emot interventionen i Polen, medan Lenin var för den. Trotskij (och Radek) menade att arbetarrörelsen i Polen var för svag och att särskilt de polska böndernas nationalism var för stark för att interventionen skulle kunna lyckas. Lenin gjorde en annan värdering av läget, han väntade sig att den polska arbetarklassen skulle resa sig och stödja Röda armén.

Som torde vare bekant misslyckades Polen-fälttåget. Trotskijs förutsägelser visade sig stämma med verkligheten, medan Lenins värdering av läget visade vara felaktig. Detta erkänner också Lenin senare. Lenin säger bl a:

Hur framstående Budjennij och andra revolutionära ledare var, kunde det inte uppväga våra tekniska och militära brister, än mindre våra politiska felberäkningar – hoppet om en revolution i Polen. Radek förutsåg utgången. Han varnade oss. Jag var mycket förbittrad på honom och beskyllde honom för "defaitism". Men i huvudsak hade han rätt. Han känner till förhållandena utanför Ryssland, i synnerhet i Centraleuropa, bättre än vi, och han är begåvad. Vi har stor nytta av honom. Vi försonades för inte så länge sedan under ett långt politiskt telefonsamtal mitt i natten, eller snarare på morgonsidan. (Clara Zetkin: *Erinnerungen an Lenin*, sid. 20-21)

Trotskij (liksom Lenin) tillbakavisade gång på gång teorin om att "exportera revolutionen på bajonetter". Vid ett tillfälle säger Trotskij t o m om den som vill ersätta revolutionen utomlands med Röda arméns operationer, att "det vore bättre för denne att man hängde en kvarnsten runt hans hals och kastade honom i havet". (Cit. i Deutscher: *Den väpnade profeten*, sid. 360).³

Ett citat till:

Robespierre sade en gång att folk inte gillar missionärer med bajonetter. Med detta ville han ha sagt, att det är omöjligt att påtvinga andra människor revolutionära idéer och inrättningar genom militärt våld. Denna riktiga tanke innebär naturligtvis inte att det skulle vara otillåtet med militärt ingripande i andra länder för att samarbeta i en revolution. Men ett dylikt ingripande, såsom en del av en revolutionär internationell politik, måste förstås av det internationella proletariatet och måste svara mot de arbetande massornas önsknings i det land, vars territorium de revolutionära trupperna beträder. (Trotskij: *Till marxismens försvar*, sid. 61-62)

Kan det sägas tydligare???

Det citat, som *Klasskampen* lyfter fram för att stödja *sin* version, betyder inte alls det som ha försöker ge intryck av! Citatet lyder:

För proletariatet i varje europeiskt land och detta ännu mer för Sovjetunionen ... är det av högsta vikt att sprida revolutionen till näraliggande länder och med vapen i hand *understödda* uppror där. (min kursiv/MF) (Trotskij: *Den permanenta revolutionens epok*, sid. 130)

Det Trotskij menar i ovanstående citat, det är *inte* att man skall göra revolution med Röda armén, utan att man måste arbeta för att åstadkomma genuina proletära revolutioner i dessa länder (det

³ Trotskij-citatet är hämtat från artikeln [Militärdoktrin eller pseudomilitärt principrytteri](#) (1921). Hänvisningen till "kvarnstenen" är egentligen från *Bibeln* (Matteus-evangeliet).

var ju syftet med den Kommunistiska internationalen). Vidare att det är Sovjetunionens plikt (och i överensstämmelse med sovjetstatens genuina intressen) att med vapen i hand *understöda* sådana genuina revolutioner. Detta är helt enkelt ett uttryck för den *proletära internationalismen*.

Av KFMLr:s ”tappra” försök återstår således ingenting. Angreppet mot trotskismen visade sig vara en bumerang som slår tillbaka på KFMLr självt. När ska herrar stalinister lära sig att inte spy i motvind?

BEGRAV STALINISMEN – LIKET STINKER

Litteraturlista:

E. H. Carr: *Socialism in one Country*. vol. 2 (Penguin Books). Se utdraget (på svenska):

[Debatten om "socialism i ett land"](#).

I. Deutscher: [Stalin](#) (Partisan), s 221 ff (sidhänvisningen till bokversionen):

F. Marek: *Vad Stalin verkligen sagt* (Tema)

Procacci (red.): *Stalin mot Trotskij* (Tema)

Krasso/Mandel: [Debatt om Trotskijs marxism](#) (Zenitserien)

Mandel: *Marxist Economic Theory* (Merlin), [sv. övers. [Marxismens ekonomiska teori](#)], spec. kap. 15 ff.

Stalin: *Leninismens problem* (Moskva 1952)

Stalin: *Än en gång om den socialdemokratiska avvikelsen i vårt parti* (Moskva 1955)

Trotskij: [Den förrådade revolutionen](#) (spec. appendix)

Trotskij: *Den permanenta revolutionens epok* (spec. s. 128 ff)

Trotskij: [Den permanenta revolutionen](#) (Partisan)

Trotskij: [Tredje internationalen efter Lenin](#)

Spec. de två sistnämnda verken är grundläggande när det gäller studiet av frågan om socialism i ett land.

Den som vill ha en översiktlig bild av utvecklingen i Sovjetunionen efter revolutionen rekommenderas ”4:e Internationalen” nr 7/8, ”Lögnens renässans”, och ”Vänsteroppositionen i SUKP 1923-27” (Den senare är en 3-betygsuppsats skriven av två medlemmar i FK, som i stencilerad form, kan erhållas genom RMF).⁴

Tillägg 2006 – I huvet på en gammal stalinist

Den gamle stalinisten Molotov var ”trogen” Stalin till sin död. Det betyder dock inte att han höll med Stalin om allt. Detta vet vi eftersom Molotov lät sig intervjuas av den (prostalinistiska) ryske författaren Feliks Tjujev under loppet av drygt 17 år. Dessa samtal finns i utdrag publicerade på engelska i boken *Molotov Remembers* (publicerad 1991).

Intressant nog var Molotov kritisk mot Stalins teser om att det var möjligt att bygga socialismen och kommunismen i ett land. Molotov berättar bl a om händelser vid 1926 års partikongress, där han hade sagt:

Det är och förblir vårt partis politik att socialismens slutgiltiga seger sker i världsskala...

Detta kommenterade Molotov:

Det har gått fyrtionio år sedan dess, och jag tar inte tillbaka mina ord ens nu. Tanken är korrekt. Vi måste hålla ut. Jag skickade talet till Stalin innan jag publicerade det. ”Har du några kommentarer?”...

Stalin kommenterade det på följande sätt: ”Så du vill inta en ståndpunkt mellan mig och Trotskij?

Hålla dig mitt i vägen?” Han förstod det helt rätt. Han sade också: ”Ditt [tal] innehåller en profetia.”

⁴ Även dessa texter finns på marxistarkiv.se: *Lögnens renässans*, se [Utvecklingen i Sovjet](#); 3-betygsuppsatsen av Hans Björkman och Peter Widén: [Vänsteroppositionen i Sovjetunionens kommunistiska parti 1923-27](#)

Och jag tänkte, hur kan vi låta bli att förutspå om vi stöder den internationella revolutionen? Det var min uppfattning, ingen profetia. Men Stalin trodde att det gick att bygga kommunismen i ett land, och sade det vid den 28:e partikongressen. Under kommunismen skulle dessutom staten fortsätta att existera så länge vi var omringade av kapitalismen. Men det är fel, och jag utmanade honom i denna fråga... (*Molotov Remembers* sid. 63-64)

Molotov tar upp denna fråga flera gånger (med udden riktad mot Stalin). Text citerar han Lenin (sid 375):

Fem år efter Oktoberrevolutionens seger, 1922, skriver han (Lenin): "En elementär sanning i marxismen säger att socialismens seger kräver gemensamma ansträngningar av arbetarna i flera framskridna länder." Dvs det är möjligt att gripa makten, det är t o m möjligt att organisera socialistisk produktion, men bara inledningsvis i ett land. För att segra krävs gemensamma ansträngningar. Hittills har inte de framskridna länderna kommit till denna avgörande punkt.

Molotov kritiserar även sovjetkonstitutionen från 1936 och därmed sammanhängande Stalinuttalanden av de slag vi tog upp i avsnitt 3 ovan (från 1936 resp 1939), där Stalin proklamerade socialismens "fullständiga seger" och hävdade att man var på väg mot kommunismen. Molotov har flera kritiska anmärkningar mot detta: han pekade på den kapitalistiska inringningen, att det fortfarande fanns 2 klasser (arbetare och bönder), och att ekonomi fortfarande använde pengar och varor (ska inte finnas i ett socialistiskt land, där "från var och en efter förmåga, till var och en efter arbete" ska råda enligt Molotov) m m. Se a.a. sid. 202-208.

Ganska intressant faktiskt, en ledande stalinist som ifrågasätter "teorin om socialismen i ett land" och därmed sammanhängande "teorier" och företeelser.

Umeå den 5 maj -73, reviderat 10 nov 2007

Martin Fahlgren

Trotsky: Socialism i ett enda land?

”Det industriellt mera utvecklade landet visar det mindre utvecklade endast bilden av dess egen framtid.” [Marx: *Kapitalet*, bd. 1, s 4; Bohman] Detta påstående av Marx, som metodologiskt inte tar sin utgångspunkt i världsekonomin som helhet utan i det enskilda kapitalistiska landet som typ, har blivit allt mindre tillämpligt i samma utsträckning som den kapitalistiska utvecklingen kommit att omfatta alla länder oavsett deras tidigare öde och industriella nivå. England uppenbarade på sin tid Frankrikes framtid, betydligt mindre Tysklands, men inte på minsta sätt Rysslands och inte alls Indiens. De ryska mensjevikerna anammade dock ovillkorligt detta villkorliga påstående av Marx. Det efterblivna Ryssland, sade de, bör inte rusa iväg utan ödmjukt följa de färdiga modellerna. I detta slags ”marxism” instämde också liberalerna.

En annan inte mindre populär formulering av Marx – ”En samhällsformation går aldrig under innan alla produktivkrafter utvecklats för vilka den har tillräckligt spelrum” [Marx: ”Till kritiken av den politiska ekonomin”, s. 10] – tar däremot inte sin utgångspunkt i ett land taget för sig utan i följden av allmänna sociala strukturer (slaveri, feodalism, kapitalism). Mensjevikerna tog emellertid detta påstående ur ett enda lands synvinkel och drog slutsatsen att den ryska kapitalismen fortfarande hade lång väg att färdas innan den kommer att uppnå den europeiska eller amerikanska nivån. Produktivkrafter utvecklas dock inte i ett vakuum! Man kan inte tala om den nationella kapitalismens möjligheter och å ena sidan strunta i den klasskamp som utvecklas ur den eller å andra sidan dess beroende av världsförhållandena. Proletariatets störtande av bourgeoisin växte fram ur den faktiska ryska kapitalismen och reducerade därmed dess abstrakta ekonomiska möjligheter till intet. Industrins struktur och likaså klasskampens karaktär i Ryssland bestämdes till en avgörande grad av internationella förhållanden. Kapitalismen hade på världsarenan nått en punkt där den upphörde att rättfärdiga sina produktionskostnader – om detta inte förstås i kommersiell utan sociologisk mening. Tariffer, militarism, kriser, krig, diplomatiska konferenser och andra plågoris slukade och förlösade så mycket skapande energi att det trots alla tekniska framsteg inte återstod något utrymme för vidare tillväxt av kulturen och välståndet.

Det ytligt sett paradoxala faktum att det första offer som fick lida för världssystemets synder var bourgeoisin i ett efterblivet land, är egentligen helt enligt tingens ordning. Marx hade redan angivit dess förklaring för sin epok: ”Våldsamma utbrott äger rum tidigare i den borgerliga organismens extremiteter än i dess hjärta, därför att här är reglering mera möjlig.” [”Klasstriderna i Frankrike”, s. 190] Under imperialismens monstruösa bördor måste nödvändigtvis den stat falla först som ännu inte samlat ett stort nationellt kapital och för vilken världskonkurrensen inte erbjuder några speciella privilegier. Den ryska kapitalismens sammanbrott var ett lokalt utbrott i en universell samhällsformation. ”En riktig bedömning av vår revolution”, sade Lenin, ”är möjlig endast från en internationell utgångspunkt.” [Lenin: *Collected Works*, vol. 31, s. 411]

Vi har i den slutliga analysen inte härlett oktoberrevolutionen ur det faktum att Ryssland var efterblivet utan ur lagen om den sammansatta utvecklingen. Den historiska dialektiken känner varken ren efterblivenhet eller kemiskt rent framåtskridande. Det är alltsammans en fråga om konkreta växelförhållanden. Mänsklighetens nuvarande historia är full av ”paradoxer”, inte så kolossala som uppkomsten av en proletär diktatur i ett efterblivet land, men av liknande historiskt slag. Det faktum att studenterna och arbetarna i det efterblivna Kina ivrigt tar till sig den materialistiska doktrinen, medan arbetarledarna i det civiliserade England tror på den magiska kraften i kyrkliga besvärjelser, bevisar utan tvivel att Kina i vissa avseenden har överträffat England. Den kinesiske arbetarens förakt för MacDonalds medeltida tjockskallighet

tillåter inte slutsatsen att Kina i sin allmänna utveckling har nått längre än Storbritannien. Det senare landets ekonomiska och kulturella överlägsenhet kan uttryckas i exakta siffror. Det imponerande i dessa siffror utesluter emellertid inte möjligheten att arbetarna i Kina vinner makten före arbetarna i Storbritannien. Det kinesiska proletariats diktatur kommer i sin tur vara långt ifrån att fullborda socialismen inom den kinesiska murens gränser. Skolastiska, pedantiska, ensidiga eller alltför inskränkta nationella kriterier duger inte i vår epok. Utvecklingen i världen tvingade ut Ryssland ur sin efterblivenhet och asiatiskhet. Utanför denna utvecklings vävnad kan dess fortsatta öde inte förstås.

De borgerliga revolutionerna riktade sig i samma mån mot feodala äganderättsförhållanden som mot provinsernas partikularism. Nationalismen stod sida vid sida med liberalismen på deras befrielsefanor. Den västerländska mänskligheten har för länge sedan slitit ut dessa barnskor. Vår tids produktivkrafter har inte bara vuxit ur de borgerliga äganderättsformerna utan också nationalstaternas gränser. Liberalism och nationalism har i samma grad blivit bojar för världsekonomin. Den proletära revolutionen riktas både mot privatäganderätten till produktionsmedlen och den nationella uppsplittringen av världsekonomin. De österländska folkens kamp för oberoende innefattas i denna världsprocess och kommer följaktligen att sammansmälta med den. Skapandet av ett nationellt socialistiskt samhälle, om ett sådant allmänt sett skulle vara uppnåeligt, skulle betyda en extrem inskränkning av mänsklighetens ekonomiska makt. Just av det skälet är det dock ouppnåeligt. Internationalism är inte en abstrakt princip utan uttryck för ett ekonomiskt faktum. På samma sätt som liberalismen var nationell är socialismen internationell. Med den världsomspännande arbetsdelningen som utgångspunkt är det socialismens uppgift att föra det internationella utbytet av varor och tjänster till dess högsta utveckling.

Ingen revolution har någonsin eller någonstans helt överensstämmt med de föreställningar om den som utformats av dess deltagare. Det skulle inte heller kunna vara annorlunda. Icke desto mindre utgör idéerna och målsättningarna hos de som deltar i kampen en mycket viktig beståndsdel i en revolution. Det är särskilt sant beträffande oktoberrevolutionen, ty aldrig tidigare har föreställningarna om en revolution i revolutionärernas sinnen kommit så nära händelsernas verkliga väsen som 1917.

Ett verk om oktoberrevolutionen skulle förbli oavslutat om det inte med all möjlig historisk noggrannhet besvarade frågan: hur föreställde sig partiet under händelsernas gång revolutionens vidare utveckling och vad väntade det sig av den? Denna fråga får en allt större betydelse allt eftersom flydda dagar förmörkas av nya intressens spel. Politiker söker alltid stöd i det förgångna och om de inte får detta som en frivillig gåva, griper de sig inte sällan an med att framtvinga det med våld. Sovjetunionens nuvarande officiella politik stödjer sig på teorin om "socialism i ett land" som bolsjevikpartiets föregivet traditionella ståndpunkt. De yngre generationerna, inte bara inom Kommunistiska Internationalen, utan faktiskt inom alla partier, har fostrats i övertygelsen att sovjetmakten vanns i namn av att skapa ett oberoende socialistiskt samhälle i Ryssland. Den historiska verkligheten har inget gemensamt med denna myt. Fram till 1917 tillät partiet inte ens idén att proletariats diktatur skulle kunna upprättas i Ryssland innan den uppnåts i Väst. För första gången vid aprilkonferensen, under trycket av omständigheter som då var helt blottlagda, ställde partiet som sin uppgift att gripa makten. Fastän detta öppnade ett nytt kapitel i bolsjevismens historia, hade det ingenting gemensamt med perspektivet för ett oberoende socialistiskt land. Tvärtom förkastade bolsjevikerna kategoriskt som en karikatyr den i & som mensjevikerna tillskrev dem om att skapa "bondsosialism" i ett efterblivet land. Proletariats diktatur i Ryssland var för bolsjevikerna en brygga till revolutionen i Väst. Problemet med en socialistisk samhällsomvandling förkunnades i grund och botten vara internationell.

Först 1924 uppträdde en förändring i denna grundläggande fråga. Först då proklamerades att det var möjligt att helt och hållet förverkliga socialismens uppbyggnad inom Sovjetunionens gränser

oberoende av den övriga mänsklighetens utveckling, om bara inte imperialisterna störtar sovjetmakten genom militär intervention. Denna nya teori försågs omedelbart med retroaktiv verkan. Om partiet 1917 – förklarade epigonerna – inte hade trott på möjligheten av att skapa ett oberoende socialistiskt samhälle i Ryssland, skulle det inte haft någon rätt att ta makten. 1926 fördömde Kommunistiska Internationalen officiellt vägran att acceptera teorin om socialism i ett enda land och utsträckte detta fördömande till hela det förflutna, med början år 1905.

Tre serier med idéer blev fortsättningsvis förklarade som fientliga gentemot bolsjevismen: (1) förnekande av Sovjetunionens möjligheter att under obegränsad tid överleva i en kapitalistisk omgivning (problemet med militär intervention); (2) förnekande av möjligheten att av egen kraft och inom de egna nationella gränserna övervinna motsättningen mellan stad och landsbygd (problemet med ekonomisk efterblivenhet och jordfrågan); (3) förnekande av möjligheten att skapa ett slutet socialistiskt samhälle (problemet med den världsomfattande arbetsfördelningen). Enligt den nya skolan kommer det att vara möjligt att försvara Sovjetunionens okränkbarhet även utan revolutioner i andra länder genom att ”neutralisera bourgeoisin”. Böndernas samarbete när det gäller det socialistiska uppbygget måste erkännas som tryggt. Beroendet av världsekonomin har likviderats av oktoberrevolutionen och sovjeternas ekonomiska framgångar. En vägran att acceptera dessa tre påståenden är ”trotskism” – en doktrin som är ”oförenlig med bolsjevismen”.

Historikerns uppgift blir här att göra en ideologisk rekonstruktion. Han måste gräva fram det revolutionära partiets verkliga ståndpunkter och målsättningar under de följande politiska avlagringarna. Trots kortheten i de perioder som följer på varandra är denna uppgift mycket lik uttydningen av ett palimpsest, ty epigonskolans konstruktioner är på intet sätt alltid överlägsna dessa teologiska sinnrikheter för vars skull 600- och 700-talets munkar förstörde klassikernas pergament och papyrus.

Genom hela denna bok har vi i allmänhet undvikit att belasta texten med otaliga citat, men föreliggande uppsats måste på grund av uppgiftens art förse läsaren med de verkliga texterna och även detta i tillräcklig omfattning för att utesluta möjligheten att de skulle ha valts godtyckligt. Vi måste låta bolsjevismen tala med sin egen stämma. Under Stalinbyråkratins regim är den berövad denna möjlighet.

Bolsjevikpartiet var alltifrån sin födelse ett revolutionärt socialistiskt parti. Det såg dock nödvändigtvis sin omedelbara historiska uppgift i att störta tsarismen och införa en demokratisk struktur. Revolutionens huvudinnehåll skulle vara en demokratisk lösning av jordfrågan. Den socialistiska revolutionen sköts fram till en ganska avlägsen eller åtminstone obestämd framtid. Det betraktades som obestridligt att denna revolution i praktiken skulle stå på dagordningen först efter proletariatets seger i Väst. Detta postulat, som utmejslades av den ryska marxismen under kampen mot narodnikernas lära och anarkismen, var ett av partiets fastaste element. Vissa hypotetiska överväganden följde: Om den demokratiska revolutionen antar en mäktig omfattning i Ryssland, kan den ge en direkt impuls till den socialistiska revolutionen i Väst, vilket kommer att göra det möjligt för det ryska proletariatet att efteråt komma till makten med högre hastighet. Det allmänna historiska perspektivet förblev oförändrat också i denna mer gynnsamma version. Utvecklingens förlopp påskyndades bara och tidpunkterna fördes närmare varandra.

Det var i dessa åsikters anda som Lenin i september 1905 skrev: ”... från den demokratiska revolutionen skall vi omedelbart börja övergå till den socialistiska revolutionen, just i den mån våra krafter, det medvetna och organiserade proletariatets krafter det medger. Vi är för en oavbruten revolution. Vi kommer inte att stanna på halva vägen.” [Lenin: *Valda verk i 10 band*, bd. 3, s. 175] Detta citat, överraskande som det kan te sig, har använts av Stalin för att identifiera partiets gamla prognos med händelsernas verkliga förlopp 1917. Det förblir bara obegripligt varför partikadrena överrumplades av Lenins ”Aprilteser”.

Enligt den gamla uppfattningen skulle proletariatets kamp för makten i verkligheten inte utvecklas förrän jordfrågan hade lösts inom ramarna för en borgerligt demokratisk revolution. Problemet var att bönderna, när deras jordhunger tillfredsstälts, inte skulle ha någon drivfjäder för att stödja en ny revolution. Och eftersom den ryska arbetarklassen, som var i uppenbar minoritet i landet, inte skulle kunna vinna makten med sina egna krafter, betraktade Lenin det helt följdriktigt som omöjligt att tala om proletariatets diktatur i Ryssland innan proletariatet segrat i Väst.

”Den nuvarande revolutionens fullständiga seger”, skrev Lenin 1905, ”kommer att bli slutet på den demokratiska omvälvningen och början till en beslutsam kamp för en socialistisk omvälvning. Genomförandet av de nutida böndernas krav, reaktionens fullständiga krossande och den demokratiska republikens erövring, kommer att bli det totala slutet på bourgeoisins och även småbourgeoisins revolutionära inställning, bli början till proletariatets verkliga kamp för socialismen.” [Lenin: *Valda verk i 10 band*, bd. 3, s. 146] Med småbourgeoisin menas här huvudsakligen bönderna.

Varifrån kommer parollen ”oavbruten” revolution under dessa förhållanden? Lenin svarade följande: De ryska revolutionärerna, som står på skulderna av en hel rad revolutionära generationer i Europa, har rätt att ”drömma” att de kommer att lyckas med att ”förverkliga alla demokratiska omvälvningar, hela vårt minimiprogram med en grundlighet som aldrig tidigare skådats. Vi kommer att lyckas med att säkra att den ryska revolutionen inte är en rörelse på några månader, utan en mångårig rörelse; att den leder, inte endast till några futtiga eftergifter från de existerande makterna, utan till det fullständiga kullkastandet av dessa makter. Och om detta lyckas, då ... kommer den revolutionära branden att spridas till Europa; den europeiske arbetaren (som försmäktar under borgerlig reaktion) kommer i sin tur att resa sig och visa oss ‘how it is done’; sedan kommer den revolutionära resningen i Europa att få en återverkande effekt på Ryssland och förvandla en epok av några revolutionära år till en epok av flera revolutionära tiotals år.” [Lenin: *Collected Works*, vol. 8, s. 87ff]

Den ryska revolutionens självständiga innehåll överskrider således inte ens i sin högsta utveckling gränserna för en borgerlig revolution. Endast en segerrik revolution i Väst kan öppna epoken av kamp för makten även för det ryska proletariatet. Denna uppfattning var helt och fullt i kraft inom partiet fram till april 1917.

Om man bortser från episodiska samlingar, polemiska överdrifter och enskilda misstag, så reduceras kärnpunkten i dispyten om den permanenta revolutionen från 1905 till 1917 inte till frågan huruvida det ryska proletariatet, efter att ha tagit makten, skulle kunna bygga ett nationellt socialistiskt samhälle – om detta gav inte en enda rysk marxist ifrån sig ens ett ljud före 1924 – utan till frågan om huruvida en borgerlig revolution som verkligen var förmögen att lösa jordfrågan fortfarande var möjlig i Ryssland, eller om proletariatets diktatur skulle behövas för genomförandet av detta arbete.

Vilken del av sina tidigare åsikter reviderade Lenin i sina Aprilteser? Han uppgav inte för ett ögonblick vare sig doktrinen om den socialistiska revolutionens internationella karaktär eller idén att övergången till socialismen skulle kunna förverkligas i det efterblivna Ryssland endast med Västs direkta samverkan. Lenin förklarade dock här för första gången att det ryska proletariatet just på grund av de nationella förhållandenas efterblivenhet skulle kunna komma till makten före proletariatet i de avancerade länderna.

Februarirevolutionen visade sig vara oförmögen att lösa vare sig jordfrågan eller de nationella problemen. Bönderna och de förtryckta nationaliteterna i Ryssland blev tvungna att stödja oktoberrevolutionen i sin kamp för demokratiska mål. Det ryska proletariatet kunde få tillgång till makten före proletariatet i Väst endast därför att den ryska småborgerliga demokratin var oförmögen att lösa det historiska arbete som genomförts av dess äldre syster i Väst. 1905 hade

bolsjevismen för avsikt att övergå till kampen för en proletär diktatur först efter att de demokratiska uppgifterna var lösta. 1917 växte proletariatets diktatur fram ur frånvaron av en lösning på de demokratiska uppgifterna.

Den ryska revolutionens sammansatta karaktär upphörde inte därvid. Arbetarklassens erövring av makten avlägsnade automatiskt skiljelinjen mellan ”minimi-” och ”maximiprogrammet”. Under proletariatets diktatur – men enbart där! – blev överväxandet från demokratiska till socialistiska problem oundvikligt, trots att Europas arbetare ännu inte hade lyckats visa oss ”hur det ska göras”.

Detta ombyte i den revolutionära ordningsföljden mellan Väst och Öst, med hela dess betydelse för Rysslands och hela världens öden, har inte desto mindre en historiskt begränsad betydelse. Hur långt den ryska revolutionen än hoppade framåt har dess beroende av världsrevolutionen inte försvunnit eller ens minskat. Möjligheten av att demokratiska reformer växer över i socialistiska skapas direkt genom en kombination av inhemska förhållanden – viktigast bland dem är det inbördes förhållandet mellan proletariatet och bönderna. I sista hand bestäms dock den socialistiska omvandlingens gränser av ekonomins och politikens förhållanden på världsarenan. Hur stor den nationella kraftansträngningen än är, gör den det inte möjligt att hoppa över planeten.

I sitt fördömande av ”trotskismen” har Kommunistiska Internationalen med särskild kraft angripit uppfattningen att det ryska proletariatet, som kommit till makten och inte får stöd från Väst, ”kommer att råka i fientliga konflikter... med böndernas breda massor med vars stöd arbetarklassen kom till makten...”. Även om man anser att den historiska utvecklingen fullständigt vederlagt denna prognos – som formulerades av Trotskij 1905, när inte en enda av hans nuvarande kritiker ens erkände möjligheten av proletariatets diktatur i Ryssland – även i detta fall förblir det ett obestriddigt faktum att denna åsikt om bönderna som en opålitlig och förrädisk allierad var alla ryska marxisters egendom, inberäknat Lenin. Bolsjevismens verkliga tradition har ingenting gemensamt med tesen om en förutbestämd intressegemenskap mellan arbetare och bönder. Tvärtom var kritiken av denna småborgerliga teori alltid ett mycket viktigt element i marxisternas långa kamp mot narodnikerna.

”... då den demokratiska revolutionens epok för Rysslands del är förbi”, skrev Lenin 1905, ”då kommer det också att verka löjligt att tala om proletariatets och böndernas ‘viljeenhet’ ...”. [Lenin: *Valda verk i 10 band*, bd. 3, s. 104] ”Såsom en klass av jordägare kommer bönderna att i denna kamp (för socialismen) spela samma förrädiska och vacklande roll, som bourgeoisin nu spelar i kampen för demokratin. Att glömma det betyder att glömma socialismen, att bedra sig själv och andra beträffande proletariatets verkliga intressen och uppgifter.” [Lenin: *Valda verk i 10 band*, bd. 3, s. 152-3]

När Lenin för eget bruk 1905 utarbetade ett schema över klassförhållandena under revolutionens förlopp, karakteriserade han den situation som måste uppstå efter likvideringen av godsägarväldet med följande ord: ”Proletariatet kämpar redan nu för att bevara de demokratiska erövringarna för den socialistiska revolutionens skull. Denna kamp skulle bli nästan hopplös för det ryska proletariatet ensamt och dess nederlag skulle bli oundvikligt... om inte *det europeiska socialistiska proletariatet* skulle komma till det ryska proletariatets hjälp... Vid detta stadium organiserar den liberala bourgeoisin och de välbärgade bönderna (samt en del av mellanbönderna) en kontrarevolution. Det ryska *plus* det europeiska proletariatet kommer att organisera revolutionen. Under dessa omständigheter kan det ryska proletariatet vinna en andra seger. Saken är då inte längre hopplös. Den andra segern kommer att bli den socialistiska revolutionen i Europa. De europeiska arbetarna kommer att visa oss ‘hur man gör det’.” [Lenin: *Collected Works*, vol. 10 s. 92]

Ungefär samtidigt skrev Trotskij: ”Motsättningarna i en arbetarregerings läge i ett efterblivet land med bondebefolkningen som överväldigande majoritet, kan finna sin lösning endast i internationell måttstock, på den proletära världsrevolutionens arena.” [Cit. i Stalin: *Leninismens problem*, s. 127] Det är dessa ord som Stalin senare citerade för att visa ”hela den avgrund, som skiljer den leninistiska teorin om proletariatets diktatur från Trotskijs teori”. [Stalin: *Leninismens problem*, s. 127] Citaten visar emellertid, att trots otvivelaktiga skillnader mellan Lenins och Trotskijs revolutionära uppfattningar vid denna tid, var det just i fråga om böndernas ”vacklande” och ”förrädiska” roll som deras åsikter redan vid denna nu avlägsna tidpunkt i huvudsak sammanföll.

I mars 1906 skriver Lenin: ”Vi stödjer bonderörelsen till helt och fullt; men vi måste komma ihåg att det är en rörelse av en annan klass, *inte den* som kan genomföra och kommer att genomföra den socialistiska omvälvningen.” [Lenin: *Valda verk i 10 band*, bd. 3, s. 252]

”Den ryska revolutionen”, förklarar han i april 1906, ”har tillräcklig styrka för att segra av egen kraft; men den har inte tillräcklig styrka för att bevara segerns frukter... därför att i ett land med en kolossalt utvecklad småproduktion, kommer oundvikligen småproducenterna (inklusive bönderna) att vända sig mot proletärerna när de övergår från frihet i riktning mot socialism. För att kunna behålla sin seger, för att kunna förhindra restauration, kommer den ryska revolutionen att behöva reserver som inte är ryska, den behöver hjälp utifrån. Finns det sådana reserver? Ja, det finns i det socialistiska proletariatet i Väst.” [Lenin: *Collected Works*, vol. 3, s. 334-335]

I olika kombinationer, men i grunden desamma, återkommer dessa tankar genom alla reaktionens och krigets år. Det finns inget behov av att mångfaldiga exemplen. Partiets föreställning om revolutionen måste ha erhållit sin mest fulländade och koncisa form i de revolutionära händelsernas hetta. Om bolsjevismens teoretiker redan före revolutionen lutade åt ”socialism i ett enda land”, skulle denna teori nödvändigtvis ha slagit ut i full blom under perioden med den direkta kampen för makten. Visade det sig vara på detta sätt i verkligheten? Året 1917 kommer att ge svaret.

Vid avresan till Ryssland efter februarirevolutionen skrev Lenin i ett avskedsbrev till de schweiziska arbetarna: ”Det ryska proletariatet kan inte enbart med egna krafter föra den socialistiska revolutionen till ett segerrikt *slut*. ... Det kan underlätta uppkomsten av en situation, där dess *viktigaste*, trognaste, pålitligaste medarbetare, det *europiska* och det *amerikanska socialistiska* proletariatet, kan ansluta sig till de avgörande drabbningarna.” [Lenin: *Valda verk i 10 band*, bd. 6, s. 298]

Lenins resolution, som antogs vid aprilkonferensen, säger: ”Rysslands proletariat, som verkar i ett av de mest efterblivna länderna i Europa mitt ibland en väldig befolkning av småbönder, kan inte ställa sig målet att omedelbart förverkliga socialistiska omvandlingar.” [Lenin: *Valda verk i 3 band*, bd. 2, s. 104] Fastän resolutionen i dessa inledande rader fast knyter an till partiets teoretiska traditioner, tar den ett avgörande steg i en ny riktning. Den förklarar: Omöjligheten av en oberoende socialistisk omvandling i Bonderyssland ger oss i vilket fall inte rätten att avstå från makterövrandet, inte bara för de demokratiska uppgifternas skull, utan också i namn av ”en rad praktiska steg i riktning mot socialismen”, som nationaliseringen av jorden, kontroll över bankerna och så vidare. Antikapitalistiska åtgärder kan utvecklas vidare tack vare närvaron av ”De objektiva betingelserna för en socialistisk revolution... i de mer utvecklade och avancerade länderna.” [Lenin: *Valda verk i 3 band*, bd. 2, s. 102] Detta måste vara vår utgångspunkt. ”Att endast tala om ryska förhållanden”, förklarar Lenin i sitt tal, ”är ett misstag... Vilka uppgifter det ryska proletariatet kommer att stå inför, om den världsomfattande rörelsen ställer oss inför en social revolution – det är den principiella frågan som tas upp i resolutionen”. [Lenin: *Collected Works*, vol. 24, s. 305]

Det står klart att den nya utgångspunkten, som antogs av partiet i april 1917, efter det att Lenin vunnit sin seger över "gammelbolsjevikernas" demokratiska begränsningar, är lika skild från teorin om socialism i ett enda land som himlen är från jorden!

I alla partiorganisationer, både i huvudstaden och ute i provinserna, möter vi hädanefter samma formulering av frågan: Under kampen för makten måste vi komma ihåg att revolutionens vidare öde som en socialistisk revolution kommer att avgöras av proletariatets seger i de avancerade länderna. Denna formel opponerade sig ingen emot – tvärtom, den var förutsättningen vid alla dispyter, som ett påstående som i lika hög grad erkändes av alla.

Vid partiets Petrogradkonferens den 16 juli, förklarade Charitonov, en av de bolsjevikerna som hade kommit tillsammans med Lenin i det "förseglade tåget": "Vi säger överallt att om det inte blir revolution i Väst, så kommer vår sak att vara förlorad." Charitonov är ingen teoretiker; han är en vanlig partiagitator. I protokollet från samma konferens läser vi: "Pavlov fäster uppmärksamheten på den allmänna tes som framlagts av bolsjevikerna, att den ryska revolutionen kommer att vara framgångsrik endast om den får stöd av världsrevolutionen, som endast är tänkbar som en socialistisk revolution." Tiotals och hundratals Charitonovs och Pavlovs utvecklade aprilkonferensens grundläggande idé. Det föll aldrig någon in att opponera sig eller korrigera dem.

Partiets sjätte kongress, som ägde rum i slutet av juli, definierade proletariatets diktatur som arbetarklassens och fattigböndernas maktövertagande. "Endast dessa klasser... kommer i verkligheten att befördra tillväxten av den internationella proletära revolutionen, som inte bara kommer att göra slut på kriget utan också det kapitalistiska slaveriet." Bucharins tal byggde på idén att en världsomfattande socialistisk revolution är den enda vägen ut ur den existerande situationen: "Om revolutionen i Ryssland segrar innan revolutionen bryter ut i Väst, måste vi... antända den socialistiska världsrevolutionens eld." Även Stalin var vid denna tidpunkt nödgad att framställa frågan på ungefär samma sätt: "Den stund ska komma när arbetarna reser sig och enar de fattiga bondeskikten kring sig, höjer arbetarrevolutionens banér och påbörjar den socialistiska revolutionens epok i Väst."

En regional konferens i Moskva, som hölls i början av augusti, ger oss den bästa möjligheten att få en inblick i partiets tankelaboratorium. I huvudrapporten, som framställde den 6 partikongressens beslut, sade Sokolnikov, medlem i centralkommittén: "Det är nödvändigt att förklara att den ryska revolutionen måste ta till offensiven mot världsimperialismen eller krossas och strypas av samma imperialism." Ett antal delegater uttryckte sig i samma stil. Vitolin: "Vi måste göra oss beredda för en social revolution som kan stimulera utvecklingen av en social revolution i Västeuropa." Delegaten Bjelenskij: "Om man avgör frågan inom nationella ramar, så finns det ingen utväg. Sokolnikov har med rätta sagt att den ryska revolutionen kommer att segra endast som en internationell revolution... I Ryssland är förhållandena ännu inte mogna för socialismen, men om revolutionen börjar i Europa kommer vi att följa Västeuropa." Stukov: "Påståendet att den ryska revolutionen kommer att segra endast som en internationell revolution kan inte betvivlas... Den socialistiska revolutionen är endast möjlig i allmän världsmåttstock."

Alla är överens om de tre grundläggande påståendena: arbetarstaten kan inte hålla stånd om den inte störtar imperialismen i Väst; i Ryssland är förhållandena ännu inte mogna för socialismen; den socialistiska revolutionens problem är till sitt väsen internationellt. Om det vid sidan av dessa åsikter, som skulle komma att fördömas som kätterier inom sju eller åtta år, hade funnits andra åsikter, som nu betraktas som ortodoxa och traditionella, skulle dessa otvivelaktigt ha kommit till uttryck vid denna Moskvakonferens och den partikongress som föregick den. Men varken huvudtalaren eller de som deltog i debatten – inte heller tidningsreferaten – antyder med ett enda ord att det i partiet fanns bolsjevikiska ståndpunkter som stred mot dessa "trotskistiska".

Vid den allmänna stadskonferensen i Kiev, som föregick partikongressen, sade huvudtalaren Gorovitz: ”Kampen för vår revolutions räddning kan föras endast i internationell skala. Två framtidsutsikter ligger framför oss: Om revolutionen segrar, kommer vi att skapa övergångsförhållanden till socialismen, om inte kommer vi att duka under för den internationella imperialismens välde.” Efter partikongressen i början av augusti, sade Pjatakov vid en ny konferens i Kiev: ”Från revolutionens allra första början har vi hävdad att det ryska proletarietets öde helt beror på den proletära revolutionens förlopp i Väst... Vi inträder således i den permanenta revolutionens stadium.” När han kommenterade Pjatakovs rapport, förklarade den för oss redan bekante Gorovitz: ”Jag är fullständigt ense med Pjatakov i hans definition av vår revolution som permanent.” Pjatakov: ”...Den enda möjliga räddningen för den ryska revolutionen ligger i en världsrevolution, som kommer att lägga grunden för den sociala omvälvningen.” Men kanske dessa två talare representerade en minoritet? Nej! Ingen opponerade sig mot dem i denna grundläggande fråga. Vid valen till Kievkommittén erhöll dessa två det högsta antalet röster.

Vi kan alltså betrakta det som fullständigt fastslaget att på en allmän partikonferens i april, vid partikongressen i juli och konferenser i Petrograd, Moskva och Kiev blev just dessa ståndpunkter, som sedan skulle förklaras vara oförenliga med bolsjevismen, framförda och bekräftade genom omröstning. Mer än så: inte en enda röst, som skulle kunna tolkas som en föraning om den framtida teorin om socialism i ett enda land restes i partiet, ens i den utsträckning som man i Kung Davids psalmer har upptäckt förbådanden av Kristi evangelium.

Den 13 augusti förklarade partiets centralorgan: ”Hela makten till sovjeterna, även om det ännu långt ifrån betyder ‘socialism’, skulle i alla fall bryta bourgeoisins motstånd och – avhängigt de existerande produktiv-krafterna och situationen i Väst – vägleda och omvandla det ekonomiska livet i de arbetande massornas intresse. Efter att ha kastat av sig den kapitalistiska regeringens bojor, skulle revolutionen bli permanent – det vill säga, oavbruten. Den skulle använda statsmakten, inte för att befästa den kapitalistiska exploateringens regim, utan för att övervinna den. Dess slutliga framgång på denna väg skulle bero på den proletära revolutionens framgångar i Västeuropa... Sådant var och förblir det enda verkliga perspektivet för revolutionens fortsatta utveckling.” Författaren till denna artikel var Trotskij, som skrev den i Krestijfängelset. Redaktören för den tidning som publicerade den var Stalin. Citatets betydelse markeras redan av blotta faktum att termen ”permanent revolution” uteslutande hade använts i bolsjevikpartiet fram till 1917 för att beteckna Trotskijs åsikt. Några år senare kommer Stalin att förklara: ”Lenin kämpade mot teorin om den permanenta revolutionen till sina sista dagar.” Stalin själv kämpade i alla fall inte: artikeln publicerades utan någon som helst redaktionell kommentar.

Tio dagar senare skrev Trotskij åter i samma tidning: ”Internationalism är inte en abstrakt idé för oss..., utan en direkt vägledande och djupt praktisk princip. En permanent avgörande framgång för oss är otänkbar utanför den europeiska revolutionen.” Återigen gjorde Stalin inga invändningar. Dessutom upprepade han det själv två dagar senare: ”Låt dem [arbetarna och soldaterna] veta att endast i förening med arbetarna i Väst, endast efter att ha skakat loss kapitalismens grundvalar i Väst, kan vi räkna med revolutionens seger i Ryssland!” Med ”revolutionens seger” menas inte byggandet av socialismen – om detta talades det fortfarande inte alls – utan endast att erövra och behålla makten.

”Bourgeoisin”, skrev Lenin i september, ”skriker om kommunismens oundvikliga nederlag i Ryssland – det vill säga, proletarietets nederlag om det erövrar makten.” Vi får inte låta oss skrämmas av dessa skrik. ”Efter att ha erövrat makten har det ryska proletarietet alla möjligheter att behålla den och rädda Ryssland tills dess revolutionen segrar i Väst.” [Lenin: *Collected Works*, vol. 26, s. 40-41] Revolutionens perspektiv definieras här med fullständig klarhet: att behålla makten till den socialistiska revolutionens början i Europa. Denna formulering kastades

inte ut brådstörtat. Lenin upprepar den från dag till dag. Han summerar sin programmatiska artikel *Kan bolsjevikerna behålla statsmakten?* med följande ord: "... finns det ingen makt på jorden som kan hindra bolsjevikerna – om de inte låter skrämman sig och om de förstår att ta statsmakten – att behålla den till dess den socialistiska världsrevolutionen segrat." [Lenin: *Valda verk i 10 band*, bd. 7, s. 286]

Bolsjevikernas högerflygel krävde en koalition med kompromissmakarna och åberopade det faktum att bolsjevikerna inte "ensamma" kunde behålla makten. Lenin svarade dem den 1 november – det vill säga, efter revolutionen: "De säger att vi inte kan behålla makten ensamma, men vi är inte ensamma. Framför oss ligger hela Europa. Vi måste börja." I denna Lenins dialog med högerflygeln är det uppenbart att föreställningen om att skapa ett oberoende socialistiskt samhälle i Ryssland aldrig ens föll någon av de tvistande in.

John Reed berättar hur en soldat från den rumänska fronten vid ett av Petrogradmötena i Obuchovskijfabriken ropade: "Jag ber de amerikanska kamraterna hälsa Amerika att ryssarna hellre dör än förråder sin revolution. Vi ska hålla fästet med all vår kraft tills världens folk reser sig och hjälper oss! Säg de amerikanska arbetarna att de skall resa sig och kämpa för den sociala revolutionen!" (Reed: *Tio dagar som skakade världen*, s. 45) Denna formulering ramlade inte ned från skyarna och var inte uttänkt av vare sig den anonyme soldaten eller Reed. Den hade inympats i massorna av bolsjevikagitatorer. Soldaten från den rumänska fronten talade med partiets röst, oktoberrevolutionens röst.

"Deklaration om det arbetande och exploaterade folkets rättigheter" –det grundläggande statsprogrammet, som introducerades i den konstituerande församlingen i sovjetmaktens namn – förklarade att den nya strukturens uppgift var att "upprätta en socialistisk organisation av samhället och att socialismen skall segra i alla länder... (och uttalar övertygelsen att) sovjetmakten fast skall fortsätta på denna väg till dess det internationella arbetarupproret mot kapitalets ok vunnit fullständig seger." [Lenin: *Valda verk i 10 band*, bd. 7, s. 175-6]

Denna leninistiska deklARATION, som formellt ännu inte har annullerats, förvandlade den permanenta revolutionen till en grundläggande lag för sovjetrepubliken.

Om Rosa Luxemburg, som i sitt fängelse med lidelsefull och avundsjuk uppmärksamhet följde bolsjevikernas ord och handlingar, hade funnit minsta spår av nationell socialism hos dem, skulle hon omedelbart ha slagit larm. Under dessa dagar kritiserade hon mycket strängt – i huvudsak felaktigt – bolsjevikernas politik. Men nej. Hon skrev följande om partiets allmänna linje: "Det faktum att bolsjevikerna helt och fullt har baserat sin politik på den proletära världsrevolutionen är det bästa beviset på deras politiska framsynthet, principfasthet och på vidsyntheten i deras politik." [Rosa L.: *Ryska revolutionen*, s. 66]

Det är just dessa ståndpunkter, som Lenin utvecklade från dag till dag, vilka förkunnades i partiets centrala organ under Stalins redaktörskap, besjälade både små och stora agitatorers tal, upprepades av soldater från avlägsna frontavsnitt och som Rosa Luxemburg betraktade som det högsta beviset på bolsjevikernas förutseende – det är just dessa ståndpunkter som Kommunistiska Internationals byråkrati fördömde 1926. "Trotskijs och hans anhängares ståndpunkter när det gäller den grundläggande frågan om vår revolutions karaktär och perspektiv", säger en resolution från Kominterns sjunde plenum, "har ingenting gemensamt med vårt partis ståndpunkter, med leninismen." Sålunda har bolsjevismens epigoner gjort sig av med sitt eget förflutna.

Om några verkligen kämpade mot teorin om den permanenta revolutionen 1917, så var det kadeterna och kompromissmakarna. Miljukov och Dan framhöll "trotskismens revolutionära illusioner" som huvudorsaken till sammanbrottet för revolutionen 1905. I sitt inledningstal vid den demokratiska konferensen gisslade Tjcheidze försöken "att släcka det kapitalistiska krigets

eld genom att förvandla revolutionen till en socialistisk och världsomfattande revolution”. Den 13 oktober sade Kerenskij i förparlamentet: ‘Det finns nu ingen farligare fiende till revolutionen, demokratin och frihetens alla erövringar, än de som... under skenet av att fördjupa revolutionen och omvandla den till en permanent social revolution, fördärvar och redan förefaller ha fördärvat massorna.’ Tjcheidze och Kerenskij var fiender till den permanenta revolutionen av samma skäl som de var fiender till bolsjevikerna.

På den andra sovjetkongressen, vid tidpunkten för gripandet av makten, sade Trotskij: ”Om folken i Europa inte reser sig och krossar imperialismen, då kommer vi att krossas – det är otvivelaktigt. Antingen kommer den ryska revolutionen att underblåsa kampens stormvind i Väst eller också kommer kapitalisterna i alla länder att strypa vår revolution.” ”Det finns en tredje väg” – ropade en röst från bänkarna. Var det kanske Stalins röst? Nej, det var en mensjeviks stämma. Det var några år innan bolsjevikerna upptäckte denna ”tredje väg”.

Som ett resultat av oräkneliga upprepningar i den internationella stalinistiska pressen, anses det i många olika politiska kretsar vara nästan fastslaget, att två föreställningar låg bakom meningsskiljaktigheterna kring Brest-Litovsk. En hade som utgångspunkt inte bara möjligheten att hålla ut utan också att bygga socialismen med Rysslands inre krafter; den andra byggde uteslutande sitt hopp på en resning i Europa. I verkligheten skapades dessa motsatta ståndpunkter flera år senare och dess upphovsman gjorde sig inte ens besväret att bringa sitt påfund ens i ytlig överensstämmelse med de historiska dokumenten. Det skulle sannerligen inte vara någon enkel uppgift. Alla bolsjeviker, utan ett enda undantag, tänkte enhälligt under Brestperioden att sovjetrepubliken var dömd till undergång ifall inte en revolution bröt ut i Europa under den närmaste framtiden. Vissa räknade tiden i veckor, andra i månader: ingen räknade den i år.

”Från den ryska revolutionens allra första början...”, skrev Bucharin den 28 januari 1918, ”har det revolutionära proletariats parti förklarat: antingen kommer den internationella revolutionen, som utlösts genom revolutionen i Ryssland, att strypa kriget och kapitalet, eller så kommer det internationella kapitalet att strypa den ryska revolutionen.” Men tillskrev inte Bucharin, som då ledde förespråkarna för ett revolutionärt krig mot Tyskland, hela partiet sin fraktions uppfattning? Hur naturligt ett sådant antagande än kan förefalla, så motsägs det fullständigt av dokumenten.

Centralkommitténs protokoll från 1917 och början av 1918 – publicerade 1929 – erbjuder, trots förkortningar och en tendentiös redigering, ett ovärderligt vittnesbörd också i denna fråga. ”Vid sammanträdet den 11 januari 1918 påpekade kamrat Sergejev (Artem) att alla talarna var ense om det faktum, att vår socialistiska republik hotas av undergång om den socialistiska revolutionen misslyckas i Väst”. Sergejev stod för Lenins ståndpunkt – det vill säga, för ett undertecknande av freden. Ingen motsade Sergejev. Alla de tre stridande grupperna tävlade i att åberopa en och samma premiss: Utan en världsrevolution kommer vi inte att ta oss igenom.

Det är sant att Stalin införde en speciell anmärkning i debatten. Han baserade nödvändigheten av att underteckna en separatfred på det faktum att: ”Det finns ingen revolutionär rörelse i Väst, det finns inga fakta, det finns bara en möjlighet och vi kan inte räkna med möjligheter.” Fastän detta fortfarande var långt ifrån teorin om socialism i ett enda land, avslöjade Stalin inte desto mindre med dessa ord sin organiska misstro mot den internationella rörelsen. ”Vi kan inte räkna med möjligheter.” Lenin drog sig genast ”till vissa delar” undan detta stöd från Stalin: ”Det är sant att revolutionen i Väst ännu inte har börjat”, sade han. ”Men om vi skulle förändra vår taktik på grund av detta, då skulle vi bli förrädare mot den internationella socialismen.” [Lenin: *Collected Works*, vol. 36, s. 469] Om han, Lenin, föredrog en omedelbar separatfred, så var det inte därför att han inte trodde på den revolutionära rörelsen i Väst, och än mindre därför att han trodde på livsdugligheten i en isolerad rysk revolution: ”Det är viktigt för oss att hålla ut tills den allmänna socialistiska revolutionen kommer och vi kan uppnå detta endast genom att underteckna freden.”

[Lenin: *Collected Works*, vol. 36, s. 468] Meningen med Brestkapitulationen sammanfattades för Lenin i ordet ”andningspaus”. [Lenin: *Collected Works*, vol. 36, s. 485]

Protokollen visar att Stalin efter denna varning från Lenin, sökte ett tillfälle att korrigera sig. ”Sammanträde den 23 februari 1918. Kamrat Stalin: ...Vi räknar också med en revolution, men ni räknar i veckor och [vi] i månader.” Stalin upprepar här ordagrant Lenins formulering. Avståndet mellan de två flyglarna i centralkommittén i fråga om världsrevolutionen var avståndet mellan veckor och månader.

När Lenin försvarade undertecknandet av Brestfreden vid den sjunde partikongressen i mars 1918, sade han: ”...det är en absolut sanning att utan den tyska revolutionen kommer vi att gå under – kanske inte i Petrograd eller Moskva utan i Vladivostok eller andra avlägsna platser dit vi kanhända måste retirera och dit avståndet möjligen kan bli ännu större än från Petrograd till Moskva. Men i varje fall och under alla eventualiteter kommer vi att gå under om inte den tyska revolutionen kommer.” [Lenin: *Valda verk i 3 band*, bd. 2, s. 510-11]

Det är emellertid inte bara en fråga om Tyskland: ”Världsimperialismen – med hela dess mäktiga kapital, dess välorganiserade krigsmaskin som representerar världskapitalets verkliga styrka, verkliga högborg – kunde på inget vis, under inga förhållanden finna sig i sovjetrepublikens existens... En konflikt är oundviklig. Här ligger den ryska revolutionens största svårighet, dess största historiska problem: nödvändigheten att lösa internationella uppgifter, att framkalla en världsrevolution...”. [Lenin: *Valda verk i 3 band*, bd. 2, s. 506] I det hemliga beslut som antogs, läser vi: ”Den enda pålitliga garantin för konsolidering av den socialistiska revolution som segrat i Ryssland ser kongressen i dess förvandling till en internationell arbetarrevolution.” [Lenin: *Valda verk i 3 band*, bd. 2, s. 526]

Några dagar senare avlade Lenin en rapport till sovjetkongressen: ”Den världsomfattande imperialismen och den sociala revolutionens segerrika marsch kan inte leva sida vid sida.” Den 23 april sade han vid ett sammanträde med Moskvasovjeten: ”Vi är en av arbetarklassens revolutionära avdelningar som ryckt fram i spetsen, inte därför att vi är bättre än de andra arbetarna, inte därför att Rysslands proletariat står högre än arbetarklassen i andra länder utan blott och bart därför att vi var ett av de mest efterblivna länderna i världen. Vi kommer till den slutgiltiga segern först när vi äntligen lyckas att slutligen överväldiga den internationella imperialismen... Men vi kommer till segern bara tillsammans med alla arbetare i andra länder, i hela världen.” [Lenin: *Collected Works*, vol. 27, s. 232] ”... måste man dra sig tillbaka (för imperialismen i väst och öst) t. o. m. ända till Ural”, skriver han i maj 1918, ”ty det är den enda chansen att vinna tid under revolutionens mognad i väst...”. [Lenin: *Valda verk i 10 band*, bd. 7, s. 505]

Lenin var klart medveten om det faktum, att man genom att dra ut på tiden med Brestförhandlingarna skulle göra fredsvillkoren hårdare, men han satte de revolutionära internationella uppgifterna högre än de ”nationella”. Trots tillfälliga meningsskiljaktigheter med Trotskij när det gällde undertecknandet av freden, sade Lenin den 28 juni, vid en fackföreningskonferens i Moskva: ”När Brestförhandlingarna började, nådde kamrat Trotskijs avslöjanden hela världen. Var det inte så, att denna politik, i ett land som var invecklat i ett fruktansvärt imperialistiskt krig med andra regeringar, väckte inte vrede utan sympati hos folken. Den enda regering som gjorde detta var vår regering. Vår revolution lyckades att väcka en stor revolutionär rörelse i krigstid i ett fiendeland, enbart av det faktum att vi fördömde de hemliga fördragen...”. [Lenin: *Collected Works*, vol. 27, s. 479-80]

En vecka senare, i en rapport från Folkkommissariernas råd till den femte sovjetkongressen, återvänder han till samma fråga: ”Vi fullgjorde vår plikt inför alla folk... genom vår Brest-delegation, som leddes av kamrat Trotskij...”. [Lenin: *Collected Works*, vol. 27, s. 509] Ett år senare påminde Lenin: ”... under Brestfredens period... satte sovjetmakten världsrevolutionen

och proletariatets diktatur i världsmåttstock högre än alla nationella offer, hur tunga de än var.” [Lenin: *Valda verk i 10 band*, bd. 8, s. 175]

”Vilken betydelse”, frågade Stalin, när tiden hade suddat ut de aldrig helt exakta skillnaderna mellan idéer ur hans minne – ”Vilken betydelse kan efter allt detta tillmätas Trotskijs uttalande att det revolutionära Ryssland inte skulle kunna hålla stånd mot det konservativa Europa? Det kan innebära blott ett: för det första förnimmer inte Trotskij vår revolutions inre kraft...”. [Stalin: *Leninismens problem*, s. 134]

I verkligheten var hela partiet enigt i övertygelsen att sovjetrepubliken inte skulle kunna hålla stånd ”inför det konservativa Europa”. Men det var bara den motsatta sidan av en övertygelse om att ett konservativt Europa inte skulle kunna hålla stånd mot det revolutionära Ryssland. I negativ form uttryckte det en obetvingslig tro på den ryska revolutionens internationella kraft. I grunden misstog sig inte heller partiet. Det konservativa Europa höll i alla fall inte helt stånd. Den tyska revolutionen var, trots att den förråddes av socialdemokratin, fortfarande tillräckligt stark för att klippa Ludendorffs och Hoffmanns klor. Utan denna operation skulle sovjetrepubliken knappast ha kunnat undgå förintelse.

Men även efter den tyska militarismens undergång förändrades inte den allmänna värderingen av den internationella situationen. ”våra ansträngningar oundvikligen utmynnar i världsrevolution”, sade Lenin vid den centrala exekutivkommitténs sammanträde i slutet av juli 1918. ”Och nu ligger det så till, att när vi på det ena hållet drog oss ur kriget mot en koalition, så utsattes vi genast för imperialismens anfall från ett annat håll.” [Lenin: *Valda verk i 10 band*, bd. 8, s. 85, 88] I augusti, när inbördeskriget spred sig längs Volga med tjeckoslovakernas medverkan, sade Lenin vid ett möte i Moskva: ”Vår revolution började som en universell revolution... Arbetarna kommer att garantera sovjetrepubliken segern över tjeckerna och möjligheten att hålla ut till dess den socialistiska världsrevolutionen bryter ut.” [Lenin: *Collected Works*, vol. 28, s. 60] Att hålla ut tills revolutionen bryter ut i Väst – sådan är liksom förut partiets formel.

Vid samma tidpunkt skrev Lenin till de amerikanska arbetarna: ”Vi befinner oss så att säga i en belägrad fästning så länge inte andra avdelningar av den internationella socialistiska rörelsen kommit oss till hjälp.” [Lenin: *Valda verk i 10 band*, bd. 8, s. 113]

Han uttryckte sig ännu mer kategoriskt i november: ”Världshistoriens fakta har visat att omvandlingen av vår ryska revolution till en socialistisk revolution inte var ett vågstycke, utan en nödvändighet, eftersom det inte fanns något annat val. Den engelsk-franska och amerikanska imperialismen kommer oundvikligen att strypa Rysslands oberoende och frihet om inte den socialistiska världsrevolutionen, den världsomfattande bolsjevismen, segrar.” [Lenin: *Collected Works*, vol. 28, s. 188]

För att upprepa Stalins ord, så förnam Lenin uppenbarligen inte ”vår revolutions inre kraft”.

Den första årsdagen av revolutionen är förbi. Partiet har haft tid att se sig omkring. Men ändå deklarerar Lenin återigen i sin rapport till partiets åttonde kongress i mars 1919: ”Vi lever inte bara i en stat, utan i *ett system av stater*, och det är otänkbart att sovjetrepubliken skall kunna leva vid sidan av de imperialistiska staterna under någon längre tid. Sist och slutligen måste antingen det ena eller det andra segra.” [Lenin: *Valda verk i 10 band*, bd. 8, s. 398]

På den tredje årsdagen av revolutionen, som sammanföll med de vitas nederlag, återkallade och generaliserade Lenin: ”Om någon den natten (natten för oktoberrevolutionen) hade sagt oss att om tre år... detta kommer att bli vår seger, så hade ingen, inte ens den självsäkraste optimist, trott det. Vi visste då att vår seger inte skulle vara en seger förrän vår sak hade segrat i hela världen, för när vi inledde vårt verk, räknade vi enbart med världsrevolutionen.” [Lenin: *Collected Works*, vol. 31, s. 397] Ett mer ovederläggligt vittnesmål kan inte begäras. Vid tiden för oktoberrevolutionen drömde inte ens den ”självsäkraste optimist” om att skapa en nationell socialism,

och trodde inte ens på möjligheten att försvara revolutionen utan direkt hjälp utifrån! ”När vi inledde vårt verk räknade vi enbart med världsrevolutionen.” För att garantera segern över talrika fiender i en treårig strid, hade varken partiet eller Röda Armén behov av myten om socialism i ett enda land.

Världsläget antog ett gynnsammare utseende än vad som kunde ha väntats. Massorna visade en utomordentlig offervilja i de nya målens namn. Ledarna utnyttjade skickligt imperialismens motsättningar under den första och svåraste perioden. Som ett resultat uppvisade revolutionen mer stabilitet än den ”självssäkraste optimist” hade förutsett. Men trots detta bevarade partiet helt och hållet sin tidigare internationella ståndpunkt.

”Om det inte hade varit för kriget”, förklarade Lenin i januari 1918, ”skulle vi ha fått se en förening av kapitalisterna i hela världen, en konsolidering på grundval av kamp mot oss.” [Lenin: *Collected Works*, vol. 26, s. 513] ”...varför vi så lätt kunde gå från seger till seger under veckorna och månaderna ... efter Oktoberrevolutionen”, frågade han på partiets sjunde kongress. ”Detta blev emellertid möjligt endast därför att den uppkomna internationella situationen för en tid hade garderat oss mot imperialismen.” [Lenin: *Valda verk i 3 band*, bd. 2, s. 506] I april sade Lenin vid ett sammanträde med den centrala exekutivkommittén: ”...vi har fått en andningspaus endast därför att den imperialistiska slakten fortsätter i Väst och i Fjärran Östern flamlar den imperialistiska rivaliteten upp i allt större omfattning. Endast detta förklarar sovjetrepublikens existens.” [Lenin: *Collected Works*, vol. 27, s. 291]

Denna exceptionella kombination av omständigheter kunde inte räcka i evighet. ”... vi har nu övergått från krig till fred”, sade Lenin 1920, ”men vi har inte glömt att kriget kommer igen. Så länge som kapitalism och socialism existerar sida vid sida kan vi inte leva i fred: till slut kommer den ena eller den andra att segra – det kommer att bli en begravningshymn antingen för sovjetrepubliken eller för världsimperialismen. Detta är ett krigsstillestånd.” [Lenin: *Collected Works*, vol. 31, s. 458]

Omvandlandet av den ursprungliga ”andningspausen” till en utdragen period av instabil jämvikt, möjliggjordes inte bara av de kapitalistiska grupperingarnas kamp, utan också av den internationella revolutionära rörelsen. Som ett resultat av novemberrevolutionen i Tyskland, tvingades de tyska trupperna överge Ukraina, de baltiska staterna och Finland. Inträngandet av revoltandan i ententens arméer tvingade de franska, engelska och amerikanska regeringarna att dra tillbaka sina trupper från Rysslands södra och norra kuster. Den proletära revolutionen i väst var inte segerrik, men på sin väg mot seger skyddade den sovjetstaten under ett antal år.

I juli 1921 summerade Lenin situationen: ”Resultatet är ett jämviktsläge, fastän det är ytterst osäkert och labilt, likväl gör det möjligt för den socialistiska republiken att existera – naturligtvis inte under en längre tid – i den kapitalistiska omringningen.” [Lenin: *Valda verk i 10 band*, bd. 10, s. 353-4] Således assimilerade partiet endast gradvis, från veckor till månader, från månader till år, uppfattningen att en arbetarstat för en viss tid – ”naturligtvis inte under en längre tid” – kan fortsätta att fredligt existera i en kapitalistisk omgivning.

Av ovanstående fakta kan en icke oviktig slutsats obestriddligen dras: Om sovjetstaten, i enlighet med bolsjevikernas allmänna övertygelse, inte kunde hålla ut en längre tid utan en seger för proletariatet i Väst, då skulle programmet för att bygga socialism i ett enda land i praktiken vara uteslutet enbart av detta faktum; själva frågan skulle dras tillbaka, så att säga, vid det preliminära betraktandet.

Det skulle emellertid vara ett fullständigt misstag att anta, som epigonskolan försökt framställa saken de senaste åren, att de kapitalistiska arméerna var det enda hindret som partiet såg på vägen mot ett nationellt socialistiskt samhälle. Hotet från väpnade interventioner blev i praktiken av första rangens betydelse, men krigsfaran i sig var bara det mest akuta uttrycket för de

kapitalistiska nationernas tekniska och industriella övermakt. I den sista analysen reducerades själva problemet till sovjetrepublikens isolering och efterblivenhet.

Socialism är organiseringen av en planerad och harmonisk social produktion för tillfredsställandet av mänskliga behov. Kollektivt ägande av produktionsmedlen är ännu inte socialism, utan endast dess legala förutsättning. Problemet med ett socialistiskt samhälle kan inte abstraheras från problemet med produktivkrafterna, vilka i det nuvarande stadiet av mänsklig utveckling är världsomspännande till sitt väsen. Den enskilda staten, som har blivit för snäv för kapitalismen, är i ännu mindre grad kapabel att bli skådeplatsen för ett fullbordat socialistiskt samhälle. Dessutom ökar ett revolutionärt lands efterblivenhet faran för att det kastas tillbaka till kapitalismen. När de förnekade perspektivet med en isolerad socialistisk utveckling, hade bolsjevikerna inte ett mekaniskt isolerat interventionsproblem i åtanke, utan hela det frågekomplex som sammanhänger med socialismens internationella ekonomiska grund.

Vid den sjunde partikongressen sade Lenin: ”Och om Ryssland nu går – och det gör det otvivelaktigt – från ”Tilsit”-freden till ett nationellt uppsving, till ett stort fosterländskt krig, så är vägen för detta uppsving följaktligen inte vägen till en borgerlig stat utan vägen till den internationella socialistiska revolutionen.” [Lenin: *Valda verk i 10 band*, bd. 7, s. 499. Detta var inte på kongressen, utan i en artikel skriven omedelbart efter. *MF anm*]

Sådant var alternativet: antingen en internationell revolution eller en återgång – till kapitalism. Det fanns ingen plats för en nationell socialism. ”Hur många övergångsetapper det ännu återstår till socialismen vet vi inte och kan inte heller veta. Det beror av när den europeiska socialistiska revolutionen bryter ut i full omfattning...” [Lenin: *Valda verk i 3 band*, bd. 2, s. 531]

I april samma år, när han krävde en förändring i prioriteringarna av de praktiska uppgifterna, skrev Lenin: ”Det är också klart att vi kommer att kunna effektivt bistå den till följd av en rad orsaker försenade socialistiska revolutionen i väst endast i den mån vi förmår lösa den organisatoriska uppgift som vi står inför.” [Lenin: *Valda verk i 10 band*, bd. 8, s. 8] Denna första ansats till ekonomiskt uppbygge innesluts direkt i det internationella schemat: det är en fråga om ”hjälp till den socialistiska revolutionen i väster”, och inte om att skapa ett självtillräckligt socialistiskt kungarike i Öst.

På tal om den kommande hungersnöden, sade Lenin till Moskvas arbetare: ”I all vår agitation och propaganda, i varje tal vi håller, i varje utrop vi utfärdar, i våra anföranden i fabriken och vid varje möte med bönderna, måste vi förklara att den olycka som har drabbat oss är en internationell olycka och att det inte finns någon annan väg ut ur den än en internationell revolution.” [Lenin: *Collected Works*, vol. 27, s. 464] För att besegra svälten måste vi ha världsproletariatets revolution – säger Lenin. För att skapa ett socialistiskt samhälle räcker det med en revolution i ett enskilt land, svarar epigonerna. Sådan är vidden i meningsskiljaktigheterna! Vem har rätt? Låt oss ändå inte glömma att hungern, trots industrialiseringen framgångar, ännu i dag inte är besegrad.

Folkhushållningsrådets kongress formulerade i december 1918 planen för socialistiskt uppbygge med följande ord: ”Världsproletariatets diktatur håller på att bli historiskt oundviklig... Detta bestämmer utvecklingen både i hela världssamhället och i varje enskilt land. Upprättandet av proletariatets diktatur och sovjetformen av regeringar i andra länder kommer att möjliggöra införandet av ytterst intima ekonomiska relationer mellan länderna, en internationell arbetsdelning inom produktionen och slutligen organiserandet av internationella ekonomiska organ för administration.” Det faktum att en sådan resolution kunde antas av en kongress för statsorganen, som stod inför rent praktiska problem – kol, ved, sockerbetor – visar bättre än något annat hur den permanenta revolutionens perspektiv dominerade partiets medvetande under denna period.

I Kommunismens ABC, den partilärobok som skrevs av Bucharin och Preobrazjenskij och som gavs ut i åtskilliga upplagor, kan man läsa: ”Den kommunistiska revolutionen kan segra endast som världsrevolution... Dessutom är i ett sådant land det ekonomiska uppbygget mycket försvårat... för kommunismens seger fordras ofrånkomligt världsrevolutionens seger.” [Kommunismens ABCD, sid 180-81]

I samma idéers anda skrev Bucharin i en populär broschyr, som trycktes om många gånger av partiet och översattes till främmande språk: ”Den internationella revolutionens problem framstår lika skarpt som någonsin för det ryska proletariet... Den permanenta revolutionen i Ryssland övergår i en proletär revolution i Europa.”

I en välkänd bok av Stepanov-Skvortsov med titeln *Elektrifiering*, som utgavs med Lenin som redaktör och med en inledning av honom, sägs det, i ett kapitel som redaktören rekommenderar åt läsaren med särskild entusiasm: ”Det ryska proletariet tänkte aldrig på att skapa en isolerad socialistisk stat. En självtillräcklig ‘socialistisk’ stat är ett småborgerligt ideal. Ett visst närmande till detta är tänkbart genom småbourgeoisins ekonomiska och politiska dominans; i isolering från yttervärlden söker den medel att konsolidera sina ekonomiska former, som av den nya tekniken och ekonomin omvandlas till mycket instabila former.” Dessa beundransvärda rader, som Lenins hand otvivelaktigt hade gått igenom, kastar ett klart ljus över epigonernas senaste utveckling.

I sina teser om de nationella och koloniala frågorna vid Kommunistiska Internationalens andra kongress, definierar Lenin socialismens allmänna uppgift, som höjer sig över kampens nationella stadier, som ”bildande av en enhetlig världshushållning, reglerad av alla nationers proletariet enligt en gemensam plan, vilken tendens fullt tydligt framträtt redan under kapitalismen och ovillkorligen kommer att vidareutvecklas och fullbordas under socialismen.” [Lenin: *Valda verk i 10 band*, bd. 10, s. 13] I förhållande till denna nedärvda och progressiva tendens, är föreställningen om ett socialistiskt samhälle i ett enda land reaktionärt.

Villkoren för uppkomsten av proletarietets diktatur och villkoren för skapandet av ett socialistiskt samhälle är inte identiska, inte av samma natur, i vissa avseenden till och med antagonistiska. Den omständigheten att det ryska proletariet först kom till makten, innebär inte alls att det kommer först till socialismen. Den motsägelsefulla ojämnheten i utvecklingen som ledde till oktoberrevolutionen, försvann inte med dess genomförande. Den byggdes in i själva grundvalen till den första arbetarstaten.

”Ju mer efterblivet det land är som till följd av historiens sicksackutveckling inleder den socialistiska revolutionen”, sade Lenin i mars 1918, ”desto svårare blir övergången från de gamla, kapitalistiska betingelserna till socialistiska.” [Lenin: *Valda verk i 3 band*, bd. 2, s. 504] Denna idé bryter fram i Lenins tal och artiklar år efter år. ”Därför var det så lätt för oss att börja revolutionen men svårare att fortsätta den”, säger han i maj samma år, ”därför blir det svårare att börja revolutionen där, i väst, men lättare att fortsätta den.” [Lenin: *Valda verk i 10 band*, bd. 8, s. 58]

Inför en bondedelegation, där man har de allra största svårigheterna att överskrida de nationella begränsningarna, utvecklade Lenin i december samma tankegång: ”Och vi är fast övertygade om, och den tyska revolutionens förlopp är ett bevis för detta i praktiken, att övergången där till socialistisk hushållning... kommer att gå fortare och kommer att ske lättare än hos oss. I förbund med arbetarna i städerna, i förbund med det socialistiska proletariet i hela världen kan de ryska arbetande bönderna nu vara övertygade om, att de kommer att övervinna alla prövningar”. [Lenin: *Valda verk i 10 band*, bd. 8, s. 275]

”Jag har redan vid flera tillfällen haft anledning att framhålla: i jämförelse med de framskridna länderna var det lättare för ryssarna att *börja* den stora proletära revolutionen”, upprepar Lenin 1919, ”men det blir svårare för dem att *fortsätta* den och föra den till slutgiltig seger i meningen

fullständig organisering av ett socialistiskt samhälle.” [Lenin: *Valda verk i 10 band*, bd. 8, s. 459] Den 27 april 1920 framhöll Lenin än en gång, att ”det var lätt för Ryssland att i den konkreta, historiskt sett högst originella situationen 1917 *börja* den socialistiska revolutionen, medan det kommer att vara svårare för Ryssland än för de västeuropeiska länderna att *fortsätta* den och att slutföra den. Redan i början av 1918 fick jag anledning att påpeka denna omständlighet och de följande två årens erfarenhet har fullständigt bevisat riktigheten av denna bedömning.” [Lenin: *Valda verk i 10 band*, bd. 9, s. 421]

Historiens olika tidsåldrar fortlever i form av varierande kulturnivåer. För att övervinna det förgångna behövs tid – inte hela tidsåldrar, men väl årtionden. ”Inte ens den kommande generationen kommer, trots sin höga utveckling, att fullborda övergången till socialismen”, sade Lenin vid ett sammanträde med den centrala exekutivkommittén den 29 april 1918. [Lenin: *Collected Works*, vol. 27, s. 301] Nästan två år senare, vid en kongress för jordbrukskommunerna, nämnde han ett ännu avlägsnare datum: ”Vi vet att vi inte kan införa en socialistisk ordning nu – gud give att den kan upprättas här i våra barns eller kanske rentav först våra barnbarns livstid.” [Lenin: *Valda verk i 10 band*, bd. 97, s. 213]

De ryska arbetarna slog in på vägen tidigare än de andra, men de kommer att nå målet senare. Detta är inte pessimism, utan historisk realism.

”Vi, Rysslands proletariat, befinner oss *framför* allt vad England och Tyskland heter i fråga om vår politiska struktur...”, skrev Lenin i maj 1918, ”men ligger samtidigt *efter* Västeuropas mest efterblivna stater, vad beträffar organiseringen av en bra statskapitalism, vad beträffar vår kulturella nivå och vad beträffar graden av förberedelser för socialismens införande materiellt och produktivitetmässigt sett.” [Lenin: *Collected Works*, vol. 27, s. 345]

Genom att kontrastera två stater med varandra uttryckte han samma tanke: ”År 1918 förkroppsligade Tyskland respektive Ryssland på det mest uppenbara sätt, å ena sidan socialismens samhälleligt industriella, ekonomiska och produktivitetmässiga förutsättningar.” [Lenin: *Collected Works*, vol. 27, s. 340] Det framtida samhällets element är, så att säga, uppsplittrade på olika länder. Att samla och underordna dem, den ena under den andra, är en uppgift som åligger en serie nationella revolutioner som sammanfogas till en världsrevolution.

Idén om sovjetekonomins självtillräckliga karaktär skrattade Lenin ut redan på förhand, inför öppen ridå: ”Så länge som vår sovjetrepublik förblir ett ensamt gränsland till hela den kapitalistiska världen”, sade han i december 1920 vid sovjeternas åttonde kongress, ”skulle det vara absolut löjligt, fantastiskt och utopiskt att hoppas att vi kan uppnå fullständigt ekonomiskt oberoende och att alla faror kommer att försvinna.” [Lenin: *Valda verk i 10 band*, bd. 10, s. 159]

Den 27 mars 1922, på partiets elfte kongress, utfärdade Lenin följande varning: ”Det är nödvändigt – jag upprepar det – att börja lära från början. Inser vi detta, så kommer vi att bestå provet, och det är ett allvarligt prov som den annalkande finanskrisen förbereder, ett prov som förbereds av den ryska och internationella marknaden, vilken vi är underkastade, till vilken vi är bundna, från vilken vi inte kan slita oss lösa. Det är ett allvarligt prov, eftersom vi här kan bli slagna både ekonomiskt och politiskt.” [Lenin: *Valda verk i 10 band*, bd. 10, s. 449]

Idén om den socialistiska ekonomins beroende av världsekonomin betraktas numera av Kommunistiska Internationalen som ”kontrarevolutionär”. Socialismen kan aldrig vara beroende av kapitalismen! Epigonerna har i sin uppfinningsrikedom glömt att kapitalismen, liksom socialismen, vilar på en världsomfattande arbetsfördelning som skall nå sin högsta utveckling under socialismen. Ekonomiskt uppbyggt i en isolerad arbetarstat kommer, hur viktigt det än är i sig självt, att förbli förkrympt, begränsat och motsägelsefullt: det kan inte nå upp till ett nytt harmoniskt samhälles höjder.

”... ett verkligt uppsving för den socialistiska ekonomin i Ryssland”, skrev Trotskij 1922, ”blir möjlig först efter proletarietets seger i Europas viktigaste länder.” [Cit i Stalin *Leninsmens problem*, s.135] Dessa ord har blivit en anklagelse; men när de skrevs uttryckte de inte desto mindre de allmänna tankegångarna i partiet. ”Uppbyggnadsarbetet beror”, sade Lenin 1919, ”helt på hur snart revolutionen segrar i Europas viktigaste länder. Först efter denna seger kan vi på allvar ta itu med uppbyggnadsarbetet.” Dessa ord uttrycker ingen brist på förtroende för den ryska revolutionen, utan snarare en tro på världsrevolutionens snara ankomst. Men det förblir också nu, efter Sovjetunionens kolossala ekonomiska framgångar, sant att ”den verkliga uppkomsten av en socialistisk ekonomi” endast är möjlig på internationell grund.

Utifrån samma utgångspunkt såg partiet på problemet med jordbrukets kollektivisering. Proletariatet kan inte skapa ett nytt samhälle utan att föra bönderna till socialismen genom en rad övergångsstadier, eftersom bönderna utgör en avsevärd – i vissa länder en dominerande – del av befolkningen, och en erkänd majoritet på jorden som helhet. Lösningen på detta, det svåraste av alla problem, beror i den slutliga analysen på de kvantitativa och kvalitativa sambanden mellan industri och jordbruk. Ju mer generöst staden förmår göda böndernas ekonomi och kultur, desto mer frivilligt och framgångsrikt kommer de att välja kollektiviseringens väg.

Är då den existerande industrin tillräcklig för landets omvandling? Också denna fråga förde Lenin utöver de nationella gränserna: ”Om man betraktar frågan i världsskala”, sade han vid sovjeternas nionde kongress, ”så finns en sådan blomstrande storindustri med förmåga att förse världen med alla existerande produkter... Det får stå som bas för våra kalkyler.” [Lenin: *Collected Works*, vol. 33, s. 157]

Samordningen mellan industri och jordbruk, som i Ryssland ter sig mindre fördelaktig än i länderna i Väst, förblir än i dag grunden till de ekonomiska och politiska kriser som vid olika tillfällen hotar sovjetssystemets stabilitet.

Den så kallade krigskommunismens politik var inte grundad – vilket framgår av det ovan sagda – på tanken att bygga ett socialistiskt samhälle inom de nationella gränserna. Endast mensjeviker-
na, som drev med sovjetmakten, tillskrev den sådana planer. För bolsjeviker-
na var det vidare ödet för den spartanska regim som påtvingats av ekonomisk ruin och inbördeskrig direkt avhängigt revolutionens utveckling i Väst. I januari 1919, vid krigskommunismens höjdpunkt, sade Lenin: ”...vi skall upprätthålla de grundläggande principerna för vår kommunistiska politik när det gäller försörjningen och vi kommer att bevara dem till den dag då vi står inför kommunismens fullständiga och världsomfattande seger.” [Lenin: *Collected Works*, vol. 28, s. 398]

Lenin misstog sig tillsammans med hela partiet. Det blev nödvändigt att ändra livsmedelspolitiken. Vi kan nu betrakta det som fastställt att, även om den socialistiska revolutionen i Europa hade ägt rum under något av de två år som följde på oktoberrevolutionen, hade en reträtt längs samma linjer som den nya ekonomiska politiken varit oundviklig. Men vid en retrospektiv bedömning av diktaturens första stadium, står det särskilt klart till vilken grad krigskommunismens metoder och illusioner var tätt sammanvävda med den permanenta revolutionens perspektiv.

Den djupa inre krisen vid slutet av de tre åren med inbördeskrig, inkluderade hotet om en direkt brytning mellan proletariatet och bönderna och mellan partiet och proletariatet. En radikal omvärdering av sovjetmaktens metoder blev nödvändig. ”Vi måste tillfredsställa mellanbondens ekonomiska krav och släppa handeln fri”, förklarade Lenin. ”Annars blir det omöjligt att slå vakt om proletarietets makt i Ryssland, med tanke på den internationella revolutionens försening.” Åtföljdes emellertid inte övergången till NEP av en allmän principiell brytning av banden mellan inhemska och internationella problem?

Lenin gav en allmän värdering av det nya stadium som då inleddes i sina teser till Kommunistiska Internationalens tredje kongress: ”Därför består betydelsen av den epok som Ryssland genomgår – sett från synpunkten av den proletära världsrevolutionens utveckling som en enhetlig process – i att praktiskt pröva och verifiera det vid makthavande proletariatets politik gentemot den småborgerliga massan.” [Lenin: *Valda verk i 10 band*, bd. 10, s. 356] Redan hans definition av NEP:s ramar eliminerar effektivt frågan om socialism i ett land.

Inte mindre lärrika ter sig de rader som Lenin skrev för eget bruk under den tid när de nya industriella metoderna diskuterades och utarbetades: ”10 eller 20 år av korrekta relationer med bönderna och segern är tryggad i världsskala (även om det blir fördröjning av de proletära revolutionerna, vilka är i tillväxande).” [Lenin: *Collected Works*, vol. 32, s. 323]

Målet är fastställt: att anpassa oss till den nya, mer utdragna tidsperiod som kan bli nödvändig för mognandet av revolutionen i Väst. Med den innebörden och endast den, uttalade Lenin sin övertygelse att: ”NEP-Ryssland blir ett socialistiskt Ryssland”. [Lenin: *Valda verk i 3 band*, bd. 3, s. 653]

Det är inte tillräckligt att säga att idén om den internationella revolutionen inte reviderades här; i viss utsträckning erhöll den ett djupare och mer distinkt uttryck: ”I högutvecklade kapitalistiska länder finns det en löntagarklass av lantarbetare som utvecklats under decennier”, påpekade Lenin på partiets tionde kongress, som förklaring till NEP:s historiska ställning. ”Endast en sådan klass kan socialt, ekonomiskt och politiskt stödja en omedelbar övergång till socialism. Endast i länder med en tillräckligt utvecklad sådan klass kan en direkt övergång från kapitalism till socialism vara möjlig utan speciella övergångsåtgärder i landsomfattande skala. Att läget i Ryssland är annorlunda, att industriarbetarna utgör en minoritet och småjordbrukarna den stora majoriteten i Ryssland har vi framhållit i en hel rad skrifter, i alla våra framträdanden, i hela pressen. I ett sådant land kan en socialistisk revolution segra slutgiltigt endast om två villkor är förhanden. Det första är att den i tid stöds av en socialistisk revolution i ett eller flera framskridna länder... Det andra villkoret är en överenskommelse mellan proletariatet, som utövar sin diktatur eller håller statsmakten i sina händer, och böndernas flertal... Att endast en överenskommelse med bönderna kan rädda den socialistiska revolutionen i Ryssland, så länge en sådan inte brutit ut i andra länder det vet vi.” [Lenin: *Valda verk i 10 band*, bd. 10, s. 286] Alla problemets element förenas här till ett. Ett förbund med bönderna är oundgängligt för sovjetmaktens själva existens; men det ersätter inte den internationella revolutionen, som ensam förmår skapa den ekonomiska grundvalen för ett socialistiskt samhälle.

Vid samma kongress, den tionde, framlades en särskild rapport om *Sovjetrepubliken i en kapitalistisk omgivning*, föranledd av revolutionens försening i Väst. Kamenev fördes fram som talesman för den centrala exekutivkommittén. ”Vi föresatte oss aldrig”, sade han, som gällde det något som ingen alls hade ifrågasatt, ”uppgiften att skapa en kommunistisk ordning i ett enda isolerat land. Vi befinner oss emellertid i en situation, där det är nödvändigt att bibehålla grundvalen för den kommunistiska ordningen, den socialistiska statens grundval, den proletära sovjetrepubliken, som på alla sidor är omgiven av kapitalistiska förhållanden. Kan vi fullfölja den uppgiften? Jag tror att den frågan är skolastisk. I den nuvarande situationen bör man inte ge något svar på denna fråga. Frågan står således: Hur kan vi under de givna förhållandena behålla sovjetmakten och hålla den fram till det ögonblick när proletariatet i det eller det landet kommer till vår hjälp?” Om talesmannens idé, som otvivelaktigt mer än en gång hade gått igenom sitt utkast med Lenin, stod i motsättning till den bolsjevikiska traditionen, varför höjde inte kongressen någon protest? Hur kunde det komma sig att inte en enda delegat påpekade att Kamenev, i revolutionens grundläggande fråga, utvecklade ståndpunkter som ”inte har något gemensamt” med bolsjevismen. Hur kom det sig att ingen i hela partiet uppmärksammade detta kätter?

”Enligt Lenin”, försäkrar Stalin, ”hämtar revolutionen framför allt sina krafter från arbetarna och bönderna i själva Ryssland. Hos Trotskij däremot blir det så, att de erforderliga krafterna *endast* kan hämtas på den proletära världsrevolutionens arena.” [Stalin: *Leninismens problem*, s. 127] Mot denna påhittade motsättning avgav Lenin, som mot så många andra, sitt svar på förhand: ”Varje person som inte sluter sina ögon för fakta, som inte är blind, vet att vi bara upprepar vad vi har sagt tidigare, och alltid har sagt – att vi inte glömmer den ryska arbetarklassens svaghet jämfört med andra kontingenter av det internationella proletariatet”, sade han den 14 maj 1918, vid ett sammanträde med den centrala exekutivkommittén. ”Vi måste stanna på vår post till dess våra allierade, det internationella proletariatet, kommer och oundvikligen kommer att komma...”. [Lenin: *Collected Works*, vol. 27, s. 377]

Vid oktoberrevolutionens tredje årsdag bekräftade Lenin denna syn: ”Vi visste vid den tiden, att vår seger inte skulle bli en varaktig seger förrän vår sak hade segrat över hela världen, och då vi inledde vårt verk räknade vi uteslutande med världsrevolutionen... vi satsade på världsrevolutionen och vi gjorde fullkomligt rätt i att göra det... Om vi nu gör en överblick över de internationella förhållandena – vi har alltid understrukt att vi står på en internationell ståndpunkt och att det är omöjligt att i ett enda land fullborda ett sådant företag som den socialistiska revolutionen...”. [Lenin: *Collected Works*, vol. 31, s. 397-8. Sista delen av meningen i detta citat är struket i alla upplagor av Lenins Samlade verk efter 1928. Den sista utgåva som innehåller stycket oavkortat är 1928 års ryska upplaga. *MF anm*]

I februari 1921 deklarerade Lenin vid en kongress för arbetare i textilbranschen: ”Ända sedan 1917, när vi bekämpade den borgerligt-republikanska regeringen i Ryssland, och ända sedan sovjetmakten upprättades i slutet av 1917, har vi gång på gång sagt arbetarna, att huvuduppgiften och det grundläggande villkoret för vår seger är att sprida revolutionen till åtminstone några av de mest avancerade länderna.” [Lenin: *Collected Works*, vol. 32, s. 113]

Nej. Lenin är alltför komprometterad genom sin hårdnackade önskan att finna krafter på världsarenan: han kan inte rentväs!

Liksom Trotskij ställs i motsättning till Lenin, så placeras Lenin själv i motsättning till Marx – och på samma grund. Om Marx antog att den proletära revolutionen skulle börja i Frankrike men fullbordas först i England, så förklaras detta, enligt Stalin, av det faktum att Marx ännu inte kände till lagen om den ojämna utvecklingen. I verkligheten grundades den marxistiska förutsägelsen, som kontrasterade det revolutionära initiativets land med det land där socialismen skulle uppnås, helt och hållet på lagen om den ojämna utvecklingen. I vilket fall registrerade Lenin, som inte tillät någon förtegenhet om stora problem, aldrig och ingenstans sin oenighet med Marx och Engels beträffande revolutionens internationella karaktär. Precis tvärtom! Om ”sakerna har tagit en annan vändning än Marx och Engels väntade sig”, sade Lenin vid den tredje sovjetkongressen, så är det bara i fråga om ländernas historiska ordningsföljd. Händelsernas gång har tilldelat det ryska proletariatet ”äran att vara den internationella socialistiska revolutionens förtrupp; vi kan nu klart se hur långt revolutionens utveckling kommer att gå. Ryssen har börjat – och tysken, fransmannen och engelsmannen kommer att slutföra det, och socialismen kommer att segra.” [Lenin: *Valda verk i 10 band*, bd. 7, s. 451]

Vi tillrättavisas ytterligare genom ett argument utifrån statsprestigens utgångspunkt. Ett förnekande av teorin om nationell socialism ”leder till att vårt land berövas äran” – enligt Stalin. Redan denna fraseologi, outhärdlig för ett marxistiskt öra, röjer djupet av brottet med bolsjeviktraditionen. Det var inte ”ärens berövande” som Lenin fruktade, utan nationell inskränkthet: ”Vi är en av arbetarklassens revolutionära avdelningar”, förkunnade han i april 1918 vid ett sammanträde med Moskvarevolutionen, ”som inte kommit i förgrunden därför att vi är bättre än andra, utan just därför att vi var ett av världens mest efterblivna länder... Vi kan bara nå den

fullständiga segern tillsammans med andra länders alla arbetare, hela världens arbetare.” [Lenin: *Collected Works*, vol. 27, s. 231]

Vädjan om nykter självrannsakan blir ett ledmotiv i Lenins tal. ”Den ryska revolutionen”, sade han den 4 juni 1918, ”...berodde inte på det ryska proletariats speciella egenskaper, utan på historiens allmänna förlopp, och detta proletariat placerades temporärt i sin tätposition av historiens vilja och gjordes för en tid till världsrevolutionens förtrupp.” [Lenin: *Collected Works*, vol. 27, s. 423]

”Den ledande roll som intas av det ryska proletariats i världens arbetarrörelse”, sade Lenin vid en konferens för fabrikskommittéer den 23 juli 1918, ”beror inte på landets ekonomiska utveckling. Tvärtom beror den på Rysslands efterblivenhet... det ryska proletariats är fullt medvetet om att ett samlat agerande av hela världens arbetare, eller av arbetarna i de länder där utvecklade kapitalistiska förhållanden råder, är ett nödvändigt villkor och en grundläggande förutsättning för dess seger.” [Lenin: *Collected Works*, vol. 27, s. 545]

Oktoberrevolutionen frammanades inte bara av Rysslands efterblivenhet, och detta förstod Lenin mycket väl. Men han böjde medvetet käppen för långt för att räta ut den.

Vid en kongress för folkhushållningsråden – de organ som speciellt var kallade att bygga socialismen – yttrade Lenin den 26 maj 1918: ”Vi blundar inte för att vi är ensamma, av egen kraft inte kan helt genomföra den socialistiska revolutionen i ett land – detta även om landet skulle vara mycket mindre efterblivet än Ryssland.” Här förklarade han, förutseende den byråkratiska trångsynthetens framtida röst: ”detta (kan) inte framkalla den minsta pessimism, ty den uppgift vi ställer oss är mycket svår, en uppgift av världshistorisk betydelse.” [Lenin: *Valda verk i 10 band*, bd. 8, s. 67]

Vid den sjätte sovjetkongressen den 8 november, sade han: ”Den socialistiska revolutionens fullständiga seger är otänkbar i ett land. Den kräver det mest aktiva samarbete mellan åtminstone flera utvecklade länder – och denna krets inberäknar inte Ryssland...”. Lenin: *Collected Works*, vol. 28, s. 151] Lenin förnekar inte bara Ryssland rätten till sin egen socialism, utan ger det också demonstrativt en andrangsplats i andra länders socialistiska uppbygge. Vilken kriminell ”förnedring” av vårt land!

I mars 1919, vid en partikongress, grälar Lenin på de övermodiga: ”Vi har praktisk erfarenhet av hur man tar de första stegen i att krossa kapitalismen i ett land med speciella relationer mellan proletariat och bondeklass. Inget mer. Om vi uppträder likt grodan i fabeln och blir uppblåsta av inbilskhet, kommer vi bara göra oss till åtlöje inför hela världen, vi blir simpla skrythalsar.” [Lenin: *Collected Works*, vol. 29, s. 192] Är det någon som känner sig förolämpad av detta? Den 19 maj 1921 utropade Lenin: ”Har någon bolsjevik någonsin förnekat att revolutionen endast kan segra slutgiltigt när den innefattar alla eller åtminstone ett flertal av de högre utvecklade länderna!” Vid en partikonferens för Moskvadistriktet i november 1920, påminde han åter sina åhörare om att bolsjevikerna varken hade lovat eller drömt om att ”göra om hela världen enbart med Rysslands krafter... När allt kommer omkring har vi aldrig förfallit till sådana galenskaper, och vi har alltid sagt att vår revolution kommer att segra när alla länders arbetare stödjer den.” [Lenin: *Collected Works*, vol. 31, s. 414]

”Men vi har inte ens fullbordat grunden till en socialistisk ekonomi”, skriver han i början av 1922. ”Den kan den döende kapitalismens mot oss fientliga krafter ännu ta ifrån oss. Vi måste klart inse och öppet erkänna detta, ty det finns inget farligare än illusioner (och yrsel, särskilt på höga höjder). Och det finns absolut inget ”farligt”, inget som ger berättigad anledning till minsta modlöshet i att erkänna denna bittra sanning, ty vi har alltid förkunnat och upprepat denna marxismens elementära sanning att socialismens seger kräver gemensamma ansträngningar av arbetarna i flera framskridna länder.” [Lenin: *Valda verk i 10 band*, bd. 10, s. 419-20]

Något mer än två år senare kommer Stalin att kräva ett avståndstagande från marxismen i denna grundläggande fråga. På vilka grunder? Av den anledningen att Marx skulle ha varit okunnig om utvecklingens ojämnhet – det vill säga, okunnig om den mest elementära lagen för dialektiken såväl i naturen som i samhället. Vad skall man säga om Lenin själv, som enligt Stalin påstås vara den som först ”upptäckte” denna ojämnhetens lag, som ett resultat av erfarenheterna av imperialismen, och som ändå envist höll fast vid ”marxismens ABC”? Vi får söka förgäves efter en förklaring till detta.

”Trotskismen härstammade och härstammar alltjämt” – enligt Kommunistiska Internationals anklagelse och dom – ”ur påståendet att vår revolution varken i eller för sig själv [!] är socialistisk till sitt väsen, att oktoberrevolutionen bara är signalen, kraftkällan och startpunkten för en socialistisk revolution i Väst.” Nationalistisk urartning maskeras här med ren skolastik. Oktoberrevolutionen ”i och för sig själv” existerar inte. Den skulle ha varit omöjlig utan Europas hela föregående historia och den skulle vara hopplös utan sin fortsättning i Europa och hela världen. ”Den ryska revolutionen är endast en länk i den internationella revolutionens kedja” (Lenin). Dess styrka finns exakt där epigonerna ser dess förnedring. Just därför, och bara därför, att den inte är en självtillräcklig storhet, utan en ”signal”, ”kraftkälla”, ”startpunkt” och ”länk” – just på grund av denna orsak erhåller den en socialistisk karaktär.

”Socialismens slutgiltiga seger i ett enda land är naturligtvis en omöjlighet”, sade Lenin vid den tredje sovjetkongressen i januari 1918, men en annan möjlighet finns: ”Ett levande exempel och att man griper sig an med saken någonstans i ett land är effektivare än alla slags proklamationer och konferenser; det är detta som inspirerar de arbetande massorna i alla länder.” [Lenin: *Valda verk i 10 band*, bd. 7, s. 449-50]

I juli vid ett sammanträde med den centrala exekutivkommittén: ”vår närmaste uppgift (bestod) ... i att ... låta socialismens fackla brinna för att så många gnistor som möjligt från den skulle fortsätta att falla på den socialistiska revolutionens allt starkare eld.” [Lenin: *Valda verk i 10 band*, bd. 8, s. 84] En månad senare vid ett arbetarmöte: ”revolutionen [den europeiska] tillväxer och måste absolut komma till utbrott. Vi måste hålla sovjetmakten intakt tills revolutionen börjar. Våra misstag måste bli en lärdom för proletariatet i väst, för den internationella socialismen.” [Lenin: *Valda verk i 10 band*, bd. 8, s. 119-20] Några dagar senare vid en kongress för undervisningsarbetare: ”vi kan vara säkra på att den ryska revolutionen är endast ett exempel, endast det första steget i en rad av revolutioner”. [Lenin: *Valda verk i 10 band*, bd. 8, s. 123] I mars 1919 vid en partikongress: ”Men vi ser, att den ryska revolutionen faktiskt var en generalrepetition ... för den proletära världsrevolutionen.” [Lenin: *Valda verk i 10 band*, bd. 8, s. 397] Inte en revolution ”i och för sig själv”, utan en fackla, en lektion, endast ett exempel, ett första steg bara, bara en länk! Ett sådant envist och skoningslöst ”berövande av äran”!

Men inte ens här stannade Lenin: ”Om vi plötsligt skulle sopas bort”, sade han den 8 november 1918, ”...skulle vi ha rätt att säga, utan att dölja våra misstag, att vi använde den tid ödet gav oss helt och hållet för den socialistiska världsrevolutionen.” [Lenin: *Collected Works*, vol. 28, s. 154] Hur avlägset är inte detta, både till tankemetod och politisk psykologi, från epigonernas trångsynta självgodhet, de som inbillar sig vara jordens eviga navel.

Om politiska intressen förmår en att hänga fast vid en lögn i en grundläggande fråga, leder detta som konsekvens till otaliga misstag och till att ens tänkande gradvis förändras. ”Vårt parti har ingen rätt att bedra arbetarklassen”, sade Stalin vid ett plenarsammanträde med Kommunistiska Internationals exekutivkommitté 1926. ”Det borde öppet sägas att bristande tilltro till möjligheten att bygga socialismen i vårt land kommer att leda till ett avstående från makten, och vårt partis förflyttning från dess regerande position till en ställning som oppositionsparti.” Kommunistiska Internationals kanoniserat denna syn i sin resolution: ”Oppositionens förnekande av denna möjlighet [möjligheten av ett socialistiskt samhälle i ett enda land], är inget

annat än ett förnekande av förutsättningarna för en socialistisk revolution i Ryssland.” [Degras: *The Communist International – Documents*, vol2, s. 330 (EKKI:s 7:e plenum)]” Förutsättningarna” är inte världsekonominns allmänna läge, inte imperialismens inre motsättningar, inte klassförhållandena i Ryssland, utan en garanti utfärdad på förhand om möjligheten att förverkliga socialismen i ett enda land!

Gentemot detta teologiska argument, som framfördes av epigonerna hösten 1926, kan vi svara med samma resonemang som vi svarade mensjevikerna med våren 1905. ”När klasskampens objektiva utveckling i ett givet ögonblick konfronterar proletariatet med alternativet att antingen ta på sig statsmaktens rättigheter och förpliktelser, eller att ge upp sin klassposition – då kommer socialdemokratin att ställa erövrandet av statsmakten på dagordningen. Genom att göra detta kommer den inte på minsta sätt att ignorera utvecklingsprocesser av djupare slag, processer som produktionens tillväxt och koncentration. Men det betyder: När klasskampens logik, som i den slutliga analysen vilar på den ekonomiska utvecklingens riktning, driver proletariatet till diktatur innan bourgeoisin har fullgjort sin historiska mission... detta betyder bara att historien har pålagt proletariatet en uppgift som är kolossal i sin svårighet. Kanske kommer proletariatet till och med att utmattas under kampen och falla under dess tryck – kanske. Men det kan inte vända sig bort från dessa uppgifter på grund av rädsla för klassens degenerering och för att försänka hela landet i barbari.” Till detta finns det för närvarande ingenting vi skulle kunna tillägga.

”Det skulle vara ett fatalt misstag”, skrev Lenin i maj 1918, ”om vi deklarerade att eftersom våra ekonomiska och politiska krafter inte stämmer överens, så ‘följer därav’ att vi inte skulle ha gripit makten. Ett sådant argument kan endast föras fram av ‘människor i glasbur’, som glömmer att det alltid måste finnas en sådan bristande överensstämmelse, att det alltid existerar i naturens eller samhällets utveckling, att den fullbordade socialismen lider av ensidighet, dras med en viss bristande överensstämmelse – av hela världens proletärer i revolutionärt samarbete.” [Lenin: *Collected Works*, vol. 27, s. 345-6] Den internationella revolutionens svårigheter kommer inte att övervinnas genom passiv anpassning, inte genom att avstå från makten, inte genom ett nationellt vaktande och väntande på det universella upproret, utan genom levande handling, genom att övervinna motsättningar, genom kampens dynamik och genom att dess radie vidgas.

Om man tar epigonernas historiefilosofi på allvar, borde bolsjevikererna redan innan oktoberrevolutionen ägt rum ha vetat både att de skulle hålla ut mot en legion av fiender och att de skulle övergå från krigskommunism till NEP; och även att de skulle komma att bygga en egen nationell socialism vid behov. Med ett ord skulle de, innan de grep makten, ha gjort upp en noggrann balansräkning och försäkrat sig om en balanserad kredit. Vad som i verkligheten skedde hade ringa likhet med denna fromma karikatyr.

I en rapport inför partikongressen i mars 1919, sade Lenin: ”Vi var ofta tvungna att treva oss fram. Detta faktum kommer att starkt understrykas av varje historiker, som blir i stånd att teckna en helhetsbild av vad partiets centralkommitté och sovjetmakten utfört under detta år. Detta faktum blir ännu mer iögonfallande, då vi försöker omfatta det upplevda i en enda överblick. Men detta avskräckte oss inte alls ens den 10 oktober 1917, då frågan om att ta makten avgjordes. Vi tvivlade inte på att vi skulle bli tvungna att experimentera, att göra erfarenheter, såsom kamrat Trotskij uttryckte saken. Vi grep oss an med en uppgift, som ingen i världen ännu hade försökt utföra i så stor skala.” [Lenin: *Valda verk i 10 band*, bd. 8, s. 397]

Vidare: ”Naturligtvis fanns det en massa personer som anklagade oss – och alltjämt anklagas vi av alla socialister och socialdemokrater – för att vi gripit oss an med denna sak utan att veta hur den skall slutföras. Men detta är en löjlig anklagelse från livlösa människor. Som om det vore möjligt att göra en mycket stor revolution och i förväg veta hur den skall fullbordas! Som om sådan kunskap kunde hämtas ur böcker! Nej, vår lösning kunde endast uppstå ur massornas erfarenheter.” [Lenin: *Valda verk i 10 band*, bd. 8, s. 399]

Bolsjevikerna letade inte efter någon försäkran om att Ryssland skulle ha förmågan att skapa ett socialistiskt samhälle. De hade inget behov av det. De hade ingen användning för det. Det motsade allt de lärt i marxismens skola. "Bolsjevikernas taktik", skrev Lenin mot Kautsky, "var riktig, den var den *enda* internationalistiska taktiken, ty den baserade sig inte på feg fruktan för världsrevolutionen, inte på kälkborgerlig 'misstro' gentemot den...". Bolsjevikerna "gjorde det mesta möjliga av det som kunde genomföras i ett land *för att* främja, understödja och framkalla revolutionen *i alla länder*." [Lenin: *Valda verk i 10 band*, bd. 8, s. 231] Med en sådan taktik var det omöjligt att i förväg märka ut en ofelbar marschväg och ännu omöjligare att garantera en nationell seger. Men bolsjevikerna var medvetna om att fara var en beståndsdel i revolutionen, liksom i krig. De gick ut för att med öppna ögon möta denna fara.

När Lenin inför världsproletariatet, som exempel och förebråelse, framhöll bourgeoisins sätt att kallblodigt riskera krig för sina intressen, brännmärkte han med avsky de socialister som "är rädda för att inleda kampen tills de kan 'garanteras' en lätt seger... Den internationella socialismens stövelslickare, den borgerliga moralens lakejer, som tänker på detta sätt, förtjänar trefaldigt förakt." Lenin skrädde som bekant inte orden, när han storknade av indignation.

"Men hur går det", har Stalin fortsatt att fråga, "om världsrevolutionen är dömd att inträffa med försening? Har vår revolution då alls någon utsikt? Trotskij ger alls ingen utsikt...". [Stalin: *Leninismens problem*, s. 128] Epigonerna kräver historiska privilegier för det ryska proletariatet: det måste ha en färdiglagd väg för en oavbruten rörelse mot socialismen, oberoende av vad som händer med resten av mänskligheten. Historien har tyvärr inte färdigställt någon sådan väg. "Från världshistorisk ståndpunkt sett", sade Lenin vid den sjunde partikongressen, "finns det utan tvivel inget hopp om en slutgiltig seger för vår revolution om den förblir ensam, utan den revolutionära rörelsen i andra länder." [Lenin: *Valda verk i 3 band*, bd. 2, s. 508]

Men även om så vore fallet, skulle den inte ha varit fruktlös. "Även om imperialisterna ... i morgon krossade sovjetmakten", sade Lenin vid en lärarkongress i maj 1919, "så skulle vi inte för ett ögonblick ångra att vi hade tagit makten. Och ingen enda medveten arbetare... ångrar detta, tvivlar på att vår revolution trots allt hade segrat." [Lenin: *Valda verk i 10 band*, bd. 8, s. 495] Ty Lenin tänkte sig seger endast som en följd av kampens internationella fortsättning. "Det nya samhället... är en abstraktion som inte kan ta levande form annat än genom en rad olika, ofullkomliga konkreta försök att skapa den eller den socialistiska staten." Denna skarpa åtskillnad, och i viss betydelse kontrast, mellan "socialistisk stat" och "nytt samhälle" erbjuder en nyckel till det omfattande missbruk av Lenins texter, som epigonerna gjort sig skyldiga till.

Lenin förklarade på ett ytterst enkelt sätt innebörden av bolsjevikernas strategi mot slutet av det femte året efter makterövrandet. "När vi inledde den internationella revolutionen, gjorde vi det inte därför att vi var övertygade om att vi kunde föregripa dess utveckling, utan därför att en hel rad omständigheter drev oss att inleda den. Vi tänkte: antingen kommer den internationella revolutionen till vår hjälp och i så fall kommer vår seger att vara helt säkrad, eller också kommer vi att fullgöra vårt blygsamma revolutionära arbete med förvisningen om att vi i händelse av nederlag ändå har tjänat revolutionens sak och att vår erfarenhet ska bli till hjälp för andra revolutioner. Det stod klart för oss, att utan stöd av den internationella revolutionen var en seger för den proletära omvälvningen en omöjlighet. Innan revolutionen och likaså efter den tänkte vi: antingen bryter revolutionen ut i de andra länderna omedelbart eller åtminstone mycket snart, i de kapitalistiska, högre utvecklade länderna, eller så kommer vi med nödvändighet att gå under. Trots denna förvisning, gjorde vi allt vi förmådde för att under alla omständigheter bevara sovjetsystemet, eftersom vi visste att vi inte endast arbetade för vår egen sak, utan också för den internationella revolutionen. Vi visste detta, vi uttryckte gång på gång denna övertygelse före oktoberrevolutionen, liksom omedelbart efter den och vid tidpunkten för slutandet av freden i Brest-Litovsk. Allmänt sett var detta riktigt." [Lenin: *Collected Works*, vol. 32, s. 479-80]

Tiderna har förändrats, händelsernas mönster har i många avseenden formats på ett oväntat sätt, men den grundläggande inriktningen förblir oförändrad.

Vilka tillägg kan göras till dessa ord? ”Vi inledde... den internationella revolutionen.” Om en revolution i Väst inte börjar ”omedelbart eller åtminstone mycket snart” – antog bolsjevikerna att – ”vi med nödvändighet går under.” Men även i detta fall kommer makterövrandet att vara rättfärdigt: andra kommer att lära av erfarenheterna från de som går under. ”Vi arbetar inte bara för vår egen sak, utan också för den internationella revolutionen.” Dessa idéer, som helt genomsyras av internationalism, utvecklade Lenin inför Kommunistiska Internationalen. Var det någon som opponerade sig mot honom? Var det någon som gav en antydan om möjligheten av ett nationellt socialistiskt samhälle? Ingen! Inte ett enda ord!

Fem år senare, vid Kommunistiska Internationalens exekutivkommittés sjunde plenum, utvecklade Stalin helt motsatta idéer. Vi känner redan till dem: Om ”tillförsikten beträffande möjligheten att bygga upp socialismen i vårt land” saknas, då måste partiet övergå ”från det styrande partiets ställning till ett oppositionspartis ställning...”. [Stalin: *Än en gång om den socialdemokratiska avvikelsen i vårt parti*, s 24] Vi måste alltså ha en preliminär garanti om framgång innan vi griper makten: det är endast tillåtet att söka denna garanti i nationella förhållanden; vi måste ha tilltro till möjligheten att bygga socialismen i Bonderyssland; då kan vi klara oss ganska bra utan tilltro till världsproletariatets seger. Var och en av dessa länkar i resonemangskedjan utgör ett slag i ansiktet på bolsjevismens traditioner.

I syfte att dölja sin brytning med det förflutna har Stalinskolan försökt använda sig av vissa rader hos Lenin, som verkar minst opassande. En artikel från 1915, *Om parollen Europas Förenade Stater*, kastar händelsevis fram anmärkningen att arbetarklassen i varje enskilt land bör gripa makten och ge sig i kast med det socialistiska uppbygget utan att vänta på de andra. [Lenin: *Valda verk i 3 band*, bd. 2, s. 606] Om det bakom dessa odisputabla rader döljer sig en tanke om ett nationellt socialistiskt samhälle, hur kunde då Lenin så grundligt ha glömt detta under de följande åren och så envist ha motsagt det vid varje steg? Men vi behöver inte ta till sådana indirekta slutsatser, när vi har direkta uttalanden. De programmatiska teser, som skrevs av Lenin samma år, 1915, besvarar frågan precist och direkt: ”Rysslands proletariat har till uppgift att slutföra den borgerligt demokratiska revolutionen i Ryssland för att utlösa den socialistiska revolutionen i Europa. Denna andra uppgift har nu i utomordentligt hög grad närmat sig den första, men den förblir likväl en särskild och andrahandsuppgift, ty det gäller den första uppgiften – Rysslands småborgerliga bondebefolkning; när det gäller den andra uppgiften – proletariatet i de övriga länderna.” [Lenin: *Collected Works*, vol. 21, s. 402-3] Större klarhet kan man inte begära.

Det andra försöket att citera Lenin är inte bättre grundat. Hans oavslutade artikel om Kooperationen, säger att vi i sovjetrepubliken har ”allt som erfordras och räcker” [Lenin: *Valda verk i 10 band*, bd. 10, s. 535] för att utan nya revolutioner åstadkomma övergången till socialismen. Här är det fråga om, vilket fullständigt klart framgår av texten, socialismens politiska och legala förutsättningar. Författaren underlåter inte att påminna sina läsare om de produktivetsmässiga och kulturella förutsättningarnas otillräcklighet. Lenin återkom till denna tanke många gånger. ”Vi har också för litet civilisation för att omedelbart kunna gå över till socialismen”, skrev han i en artikel från samma period, början av 1923, ”fast de politiska förutsättningarna härför är förhanden”. [Lenin: *Valda verk i 10 band*, bd. 10, s. 565] I detta fall, liksom i alla andra, utgick Lenin från antagandet att proletariatet i Väst skulle nå fram till socialismen tillsammans med det ryska proletariatet och före det. Artikeln om Kooperationen innehåller ingen antydan med innebörden att sovjetrepubliken harmoniskt och med reformistiska åtgärder skulle kunna skapa sin egen nationella socialism, i stället för att inta sin plats i det globala socialistiska samhället genom en process med antagonistisk och revolutionär utveckling.

Båda citaten, som till och med införlivats med texten i Kommunistiska Internationalens program, förklarade vi för länge sedan i vår kritik av programmet⁵ och våra motståndare har inte en enda gång försökt försvara sina förvrängningar och misstag. Ett sådant försök skulle vara alltför utsiktslöst.

I mars 1923 – under densamma sista perioden av skapande arbete – skrev Lenin: ”Vi står alltså nu inför frågan: skall vi med våra mindre och mycket små bondejordbruk, i det förödelsens tillstånd som råder hos oss kunna hålla ut tills de västeuropeiska kapitalistiska länderna slutför sin utveckling till socialism?” [Lenin: *Valda verk i 10 band*, bd. 10, s. 563]

Vi ser återigen: tiderna har förändrats, händelsernas gång har förändrats, men den internationella grundvalen för politiken förblir orubbad. Denna tilltro till den internationella revolutionen – som enligt Stalin är ett ”misstroende mot den ryska revolutionens inre kraft” – följde den store internationalisten ända till graven. Först sedan de grävt ner Lenin under ett mausoleum, kunde epigonerna nationalisera hans åsikter.

Av den världsomspännande arbetsdelningen, den ojämna utvecklingen i olika länder, deras ömsesidiga ekonomiska beroende, ojämnheten av olika kulturella aspekter i olika länder och de nuvarande produktivkrafternas dynamik, följer att den socialistiska strukturen endast kan byggas med ett ekonomiskt spiralsystem, endast genom att föra ut ett enskilt lands inre svårigheter till en hel grupp av länder, endast genom ömsesidiga tjänster mellan olika länder och ömsesidigt stöd mellan de olika branscherna av deras industrier och kultur – det vill säga, i den slutliga analysen, endast på världsarenan.

Partiets gamla program, som antogs 1903, börjar med orden: ”Utbytetets utveckling har upprättat en så fast förbindelse mellan alla folk i den civiliserade världen, att proletarietets stora befrielse-rörelse måste bli – och sedan länge också blivit – internationell.” [Lenin: *Valda verk i 10 band*, bd. 6, s. 460] Förberedandet av proletarietet för den kommande sociala revolutionen definieras som ”den internationella socialdemokratins” uppgift. Men ”på vägen till deras gemensamma slutmål ... är socialdemokraterna i olika länder tvungna att ställa sig olika omedelbara uppgifter.” [Lenin: *Valda verk i 10 band*, bd. 6, s. 464] I Ryssland är tsarismens störtande en sådan uppgift. Den demokratiska revolutionen sågs alltså i förväg som ett nationellt steg mot en internationell socialistisk revolution.

Samma uppfattning ligger till grund för vårt program, som antogs av partiet efter makt-erövrandet. I en förberedande diskussion om utkastet till detta program vid den sjunde kongressen, föreslog Miljutin en redaktionell rättelse i Lenins resolution: ”Jag föreslår”, sade han, ”att vi sätter in orden ‘internationell socialistisk revolution’ där det står ‘den era av social revolution som nu börjat’ ... Jag finner det onödigt att diskutera den saken... Vår sociala revolution kan bara segra som en internationell revolution. Den kan inte segra i Ryssland ensamt, med den borgerliga ordningen kvar i de omgivande länderna. Jag föreslår att detta infogas för att undvika missförstånd.” Ordföranden Sverdlov: ”Kamrat Lenin accepterar denna förbättring, röstning är därför onödig.” En liten episod med parlamentarisk teknik (”onödigt att diskutera” och ”röstning är onödig”) vederlägger epigonernas falska historieskrivning kanske mer övertygande än den mödosammaste undersökning! Omständigheten att Miljutin själv, liksom Skvortsov-Stepanov som vi citerade ovan, i likhet med hundratals och tusentals andra, strax efteråt fördömde sina egna åsikter under beteckningen ”trotskism”, förändrar inte fakta. Stora historiska strömningar är starkare än mänskliga ryggrader. Flodvägen lyfter upp och ebben sopar bort hela politiska generationer. Idéer är å andra sidan förmögna att fortleva även efter sina bärarens fysiska och andliga död. Ett år senare, vid partiets åttonde kongress, som godkände det nya programmet, belystes åter samma fråga i en skarp ordväxling mellan Lenin och Podbelskij.

⁵ Se L. Trotskij, [Tredje internationalen efter Lenin](#), som nu finns i svensk svenska. *MF anm*

Moskvadelegaten protesterade mot det faktum att programmet, trots oktoberomvälvningen, fortfarande talade om den sociala revolutionen i futurum. ”Podbelskij klandrade skarpt det faktum att en av klausulerna talar om den *förestående* sociala revolutionen... Hans argument är uppenbarligen grundlöst, för den revolution vi talar om i vårt program är den socialistiska världsrevolutionen.” Partiets historia har sannerligen inte lämnat epigonerna en enda obelyst hörna att gömma sig i!

I programmet för den kommunistiska ungdomen, antaget 1921, framställs samma fråga i en särskilt populär och enkel form. ”Ryssland”, säger en paragraf, ”är trots att det besitter enorma naturrikedomar ändå vad beträffar industrin ett efterblivet land, som domineras av en småborgerlig befolkning. Det kan endast nå socialismen genom den socialistiska världsrevolutionen, vars epok vi nu inträtt i.” Detta program, som på sin tid godkändes av politbyrån under medverkan inte bara av Lenin och Trotskij utan också av Stalin, var i full kraft hösten 1926, när Kommunistiska Internationalens exekutivkommittéförvandlade vägran att acceptera socialism i ett enda land till en dödssynd.

Under de följande två åren tvingades dock epigonerna att stoppa undan programdokumenten från Leninepoken i arkiven. Deras nya dokument, som plockats ihop av fragment, kallade de för Kommunistiska Internationalens program. Medan det under Lenins tid talades om den internationella revolutionen i det ”ryska” programmet, talas det under epigonerna om ”rysk” socialism i det internationella programmet.

Exakt när och hur kom brytningen för första gången i dagen? Det historiska datumet är lätt att ange, eftersom det sammanfaller med en vändpunkt i Stalins biografi. Så sent som i april 1924, tre månader efter Lenins död, uttryckte Stalin blygsamt partiets traditionella åsikter. ”Men att störta bourgeoisins makt och upprätta proletariats makt i ett land”, skrev han i sin *Leninismens problem*, ”det innebär inte att fullständigt trygga socialismens seger. Socialismens viktigaste uppgift – att organisera den socialistiska produktionen – är ännu olöst. Kan man lösa denna uppgift, kan man uppnå socialismens slutgiltiga seger i ett land utan gemensamma ansträngningar av proletärerna i flera framskridna länder? Nej, det kan man inte. För att störta bourgeoisin är ett lands ansträngningar tillräckliga – om detta vittnar vår revolutions historia. För socialismens slutgiltiga seger, för organiserandet av den socialistiska produktionen är ett lands ansträngningar, i synnerhet då det är fråga om ett bondeland sådant som Ryssland, inte tillräckliga, för detta kräves ansträngningar av proletärerna i flera framskridna länder.” [Stalin: *Leninismens problem*, s.204] Stalin avslutar sin framställning av dessa tankar med orden: ”Detta är i stort sett de karakteristiska dragen för den leninska teorin om den proletära revolutionen.” [Stalin: *Leninismens problem*, s. 42]

På hösten samma år, under påverkan av kampen mot trotskismen, upptäcktes det plötsligt att Ryssland är just det land, som till skillnad från andra, kommer att kunna bygga upp det socialistiska samhället med sina egna krafter, om det inte hindras av intervention. I en ny upplaga av samma verk, skrev Stalin: ”När det segerrika proletariats i ett land konsoliderat sin makt och dragit bönderna med sig, kan och måste det bygga upp det socialistiska samhället.” Kan och måste! Endast för att ”helt garantera landet mot intervention... kräves att revolutionen segrar åtminstone i några länder.” Proklamerandet av denna nya föreställning, som tilldelar världsproletariatet rollen som gränspolis, slutar med samma ord: ”Detta är i stort sett de karakteristiska dragen för den leninska teorin om den proletära revolutionen.” [Stalin: *Leninismens problem*, s. 42] Under loppet av ett år har Stalin pådyvlat Lenin två direkt motsatta åsikter i ett för socialismen grundläggande problem.

Vid ett plenarsammanträde med centralkommittén 1927, sade Trotskij angående dessa två motstridiga åsikter hos Stalin. ”Ni kan säga att Stalin gjorde ett misstag och sedan korrigerade sig. Men hur kunde han göra ett *sådant* misstag i en *sådan* fråga? Om det vore sant att Lenin

redan 1915 formulerade teorin om socialism i ett enda land (vilket är fullständigt osant), om det vore sant att Lenin senare endast förstärkte och utvecklade denna åsikt (vilket är fullständigt osant) – hur kunde då Stalin, måste vi fråga oss, under Lenins livstid, under den sista perioden av hans liv, av sig själv hitta på denna ytterligt viktiga fråga, som kommer till uttryck i det stalinska citatet från våren 1924? Det ser ut som om Stalin i denna grundläggande fråga alltid varit trotskist och först efter 1924 upphörde att vara det. Det skulle vara bra om Stalin åtminstone kunde hitta ett citat ur sina egna skrifter, som visar att han före 1924 sagt något om byggandet av socialismen i ett enda land. Han kommer inte att finna något!” Denna utmaning förblev obesvarad.

Vi bör emellertid inte överdriva djupet i den förändring som gjordes av Stalin. Precis som i frågan om kriget, våra relationer till den provisoriska regeringen, eller den nationella frågan, så hade Stalin också två ståndpunkter om revolutionens allmänna perspektiv: en självständig, organisk, inte alltid helt uttalad, och den andra avhängig, fraseologisk, lånad från Lenin. Det är omöjligt att tänka sig en djupare klyfta mellan två personer tillhörande samma parti, än den som skilde Stalin och Lenin åt, både i grundläggande frågor om revolutionär uppfattning och politisk psykologi. Stalins opportunistiska karaktär döljs nu av det faktum att hans makt vilar på en segerrik proletär revolution. Men vi har sett Stalins självständiga hållning i mars 1917. När han hade en genomförd borgerlig revolution bakom sig, ställde han partiet inför uppgiften att ”sätta bromsar på bourgeoisins möjligheter att dra sig ur” – det vill säga, att faktiskt motsätta sig den proletära revolutionen. Om den revolutionen genomfördes, är det inte hans fel. Men tillsammans med hela byråkratin har Stalin tagit ställning på grundval av fullbordade fakta. När väl proletarietets diktatur existerar, måste där också finnas socialism. Genom att vända ut och in på mensjevikernas argument mot den proletära revolutionen i Ryssland, började Stalin, med sin teori om socialism i ett land, att barrikadera sig mot den internationella revolutionen. Eftersom han aldrig har tänkt igenom en principfråga till slutet, måste det för honom synas som om han ”i stort sett” alltid tänkt som han tänkte hösten 1924. Eftersom han till yttermera visso aldrig kom i motsättning till den rådande partimeningen, måste det för honom synas som också partiet ”i stort sett” tänkt som han gjorde.

Den första förändringen var omedveten. Det var inte fråga om förfalskning, utan om en ideologisk utspädning. Men allt eftersom doktrinen om nationell socialism konfronterades med en välbeväpnad kritik, behövdes en organiserad, och framför allt kirurgisk, inblandning av apparaten. Teorin om nationell socialism dekreterades således. Den bevisades genom mot-satsernas metod – genom att arrestera de som inte instämde. Vid samma tid inleddes tidsperioden med systematiskt omarbetande av partiets förflutna. Partihistorien förvandlades till en palimpsest. Denna utplåning av manuskript fortgår ännu och dessutom med ständigt ökande raseri.

Den avgörande faktorn var emellertid varken förtryck eller förfalskningar. De nya åsikternas seger, som svarade mot byråkratins ställning och intressen, har vilat på objektiva omständigheter – temporära, men ytterst kraftfulla. För sovjetrepubliken har möjligheten yppat sig att såväl i utrikes- som inrikespolitiken spela en vida mer betydelsefull roll än någon kunde ha gissat innan revolutionen. Den isolerade arbetarstaten har inte bara hållit sig vid liv bland en härskara av fiender, utan också gjort ekonomiska framsteg. Detta tunga faktum har format den sociala meningen hos den yngre generationen, som ännu inte lärt sig att tänka historiskt –det vill säga, att jämföra och förutse.

Den europeiska bourgeoisin brände sig alltför svårt i det senaste kriget, för att lättfärdigt gripa sig an med ett nytt. Frukten för revolutionära följder har än så länge paralyserat planerna på militär intervention. Men rädslan som faktor är instabil. Hotet om en revolution har ännu aldrig ersatt själva revolutionen. En fara som länge förblir orealiserad, förlorar sin effekt. Samtidigt stiger den oförsonliga motsättningen mellan arbetarstaten och den imperialistiska världen till

ytan. Nyligen timade händelser har varit så vältaliga, att förhoppningen om världsbourgeoisins ”neutralisering” ända fram till den socialistiska ordningens fullbordan har övergivits av den nuvarande styrande fraktionen; i viss utsträckning har den till och med förvandlats till sin motsats.

De industriella framgångar som uppnåtts under dessa fredliga år är en oförgänglig demonstration av en planekonomis ojämförliga fördelar. Detta faktum motsäger på intet sätt revolutionens internationella karaktär: socialismen skulle inte förverkligas i världsskala om inte dess element och stödjepunkter förbereddes i olika länder. Det är ingen tillfällighet att fienderna till teorin om nationell socialism var de verkliga förespråkarna för industrialisering, planeringsprincipen, femårsplanen och kollektivisering. Rakovskij och med honom tusentals andra bolsjeviker får betala för sin kamp för ett djärvt industriellt initiativ med åratals exil och fängelse. Men å andra sidan har de också varit de första att resa sig mot en övervärdering av uppnådda resultat, mot nationell självbelåtenhet. Å andra sidan har de misstroga och kortsynta ”praktikerna”, som tidigare trodde att Rysslands proletariat inte kunde erövra makten, och som efter maktens erövring förnekade möjligheten av en bred industrialisering och kollektivisering, fortsatt att inta exakt motsatt ståndpunkt. De framgångar som uppnåtts mot deras egna förväntningar, har de helt enkelt mångfaldigat till en hel rad femårsplaner och ersatt det historiska perspektivet med multiplikationstabellen. Sådan är teorin om socialism i ett land.

I verkligheten förblir den nuvarande sovjetekonomins tillväxt en motsägelsefull process. Även om arbetarstaten stärks, leder ingalunda de ekonomiska framgångarna automatiskt till att ett nytt harmoniskt samhälle skapas. Tvärtom förbereder de en skärpning av motsättningarna på en högre nivå i en isolerad socialistisk ordning. Bonderyssland behöver, liksom tidigare, en gemensam industriell plan med det urbaniserade Europa. Den världsomfattande arbetsdelningen står över ett enskilt lands proletära diktatur och föreskriver med nödvändighet dess framtida väg. Oktoberrevolutionen uteslöt inte Ryssland från den övriga mänsklighetens utveckling, utan band tvärtom landet ännu intimare till den. Ryssland är inte ett barbariskt ghetto och ännu heller inte något socialistiskt Arkadien. Det är det längst komna övergångslandet i vår övergångsepok. ”Den ryska revolutionen är bara en länk i den internationella revolutionens kedja.” Världsekonomins nuvarande tillstånd gör det möjligt att tveklöst säga: Kapitalismen har kommit mycket närmare den proletära revolutionen än Sovjetunionen till socialismen. Den första arbetarstatens öde är oupplösligt förbundet med befrielseörelsens öde i Väst och Öst. Men detta stora ämne kräver en egen undersökning. Vi hoppas återkomma till detta.

L.D. Trotskij 1932